

T.C.
TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEMEL EĞİTİMDE OKURYAZARLIK KAVRAMI:
BİBLİYOMETRİK BİR ÇALIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHAT TEZCAN

Danışman: Doç. Dr. Sevim GÜVEN

TOKAT- 2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Sevim GÜVEN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Temel Eğitimde Okuryazarlık Kavramı: Bibliyometrik Bir Çalışma” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

30/01/2023

Ahat TEZCAN

JÜRİ KABUL VE ONAY

Ahat TEZCAN tarafından hazırlanan “Temel Eğitimde Okuryazarlık Kavramı: Bibliyometrik Bir Çalışma” adlı tez çalışmasının savunma sınavı tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Temel Eğitim Bilim Dalı/ Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) :.....

.....

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Temel eğitimde okuryazarlık kavramı: bibliyografik bir çalışma isimli bu araştırmada, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren tüm hocalarıma, özellikle danışmanlığımı yapan ve bu süreçte büyük sabır ve emeği olan saygıdeğer Doç. Dr. Sevim GÜVEN hocama, yine bu süreçte bana maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen eşim Azranur SARIKAYA TEZCAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TEMEL EĞİTİMDE OKURYAZARLIK KAVRAMI: BİBLİYOMETRİK BİR ÇALIŞMA

Tezcan, Ahat

Yüksek Lisans, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sevim Güven

Nisan 2023, xv + 67 sayfa

Bu araştırmada temel eğitimde okuryazarlık kavramıyla ilgili Web of Science'ta yayınlanan makalelerin eğilimleri belirlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri Web of Science veri tabanında temel eğitim (primary education), okuryazarlık (literacy) esas olmak üzere benzer kavramlar olan ilköğretim, ilköğretim, 1.-2.-3.-4.-5.sınıf (primary school, elementary education, elementary school, grade 1-2-3-4-5 ve first grade, second grade, third grade, fourth grade, fifth grade) kavramları ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerini elde etmek için betimsel ve bibliyometrik analizler birlikte kullanılmıştır. İlk aşamada 4783 makaleye ikinci aşamada ise 459 makaleye ulaşılmıştır. Bu veriler Vosviewer programı ile işlenerek betimsel ve bibliyometrik içerikler tablo ve ağ haritaları elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre temel eğitim ve okuryazarlık alanında en fazla 2020 yılında çalışma yapıldığı, araştırmaların büyük bir kısmının temel eğitim ve okuryazarlık alanında Web of Science veri tabanında eğitim/eğitim kategorilerinde makale yayınlandığı, en sık yayın yapılan dillerin başında İngilizce daha sonra ise İspanyolca olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca, temel eğitim ve okuryazarlık alanında yapılan çalışmalarda anahtar kelime olarak en çok 'literacy, primary education, primary school, digital literacy' anahtar kavramlarının geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında incelenen makalelerde, araştırmacılar arasında etkin olan ilk beş araştırmacı kırk bağlantı gücüne sahip Philip C. Abrami, yedi bağlantı gücüne sahip Fernando Guzman-Simon, yedi bağlantı gücüne sahip Lori E. Skibbe, yedi bağlantı gücüne sahip Lisa Zimmerman, altı bağlantı gücüne sahip Eduardo Garcia-Jimenez olduğu ulaşılan

diğer bulgularıdır. Temel eğitim ve okuryazarlık ile ilgili çalışmalarda Reading and Writing dergisinin 10 makale 290 atıf ile ilk sırada yer aldığı görölmektedir. Education 3-13, Journal of Early Childhood Literacy ve Journal of Research in Reading dergilerinin ise 7 makale ile aynı sayıda yayına yer verdiği görölmektedir. Fakat Journal of Research in Reading dergisi daha çok atıf (192) almıştır. Early Childhood Research Quarterly dergisi yayınladığı 6 makale ile 290 atıf alırken Elementary School Journal dergisi 6 yayın ile 436 atıf aldığı görölmektedir. Araştırma sonuçlarına göre ABD, temel eğitimde ve okuryazarlık alanında WoS veri tabanında 97 makale ile en etkin ülkedir. Ayrıca ilgili alandaki makaleler arasında bağlantı gücü ve atıf sayısı da en yüksek ülke konumundadır. 52 makaleyle İspanya ikinci, 32 makaleyle İngiltere üçüncü, 27 makale ile Kanada dördüncü sırada ve 24 yayın ile Avustralya beşinci sıradadır. Türkiye ise 21 makaleye sahiptir. Sonuç olarak bu araştırma; temel eğitimde okuryazarlık alanında öne çıkan yayın, yazar, yayın dili, dergi, ülke, atıf sayısı, iş birlikleri, güncel araştırma konuları ve gelecekteki araştırma eğilimleri olmak üzere birçok bileşene ilişkin genel bir çerçeve oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okuryazarlık, Temel Eğitim, Web of Science, Bibliyometrik Analiz

ABSTRACT

THE CONCEPT OF LITERACY IN PRIMARY EDUCATION: A BIBLIOMETRIC STUDY

Tezcan, Ahat

Master of Science, Classroom Education

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sevim Güven

April 2023, xv + 67 pages

In this research, it is aimed to determine and evaluate the trends of the articles published in the Web of Science on the concept of literacy in primary education. The research data is based on the Web of Science database, with similar concepts as primary education, literacy, primary school, elementary education, 1st-2nd-3rd-4th-5th grade concepts. Descriptive and bibliometric analyzes were used together to obtain the data of the study. In the first stage, 4783 articles were reached, and in the second stage, 459 articles were reached. These data were processed with the Vosviewer program and descriptive and bibliometric content tables and network maps were obtained. According to the findings of the research, the most studies were conducted in the field of primary education and literacy in 2020, the majority of the studies were published in the education/education categories in the Web of Science database in the field of primary education and literacy, the most frequently published languages were English and then Spanish. findings have been reached. In addition, it has been concluded that the keywords 'literacy, primary education, primary school, digital literacy' are mostly used as keywords in studies conducted in the field of primary education and literacy. In the articles reviewed within the scope of the research, the first five researchers who were active among the researchers were Philip C. Abrami with forty connection strength, Fernando Guzman-Simon with seven link strength, Lori E. Skibbe with seven link strength, Lisa Zimmerman with seven link strength, and six link strength. Eduardo Garcia-Jimenez is among the other findings reached. In studies on primary education and literacy, Reading and Writing journal ranks first with 10 articles and 290 citations.

Education 3-13, Journal of Early Childhood Literacy and Journal of Research in Reading have 7 articles and the same number of publications. However, the Journal of Research in Reading received more citations (192). While the Early Childhood Research Quarterly journal has 6 articles and 290 citations, the Elementary School Journal has 6 publications and 436 citations. According to the results of the research, the USA is the most active country in the field of primary education and literacy with 97 articles in the WoS database. In addition, it is the country with the highest link strength and number of citations among the publications in the relevant field. Spain is second with 52 articles, England is third with 32 articles, Canada is fourth with 27 articles, and Australia is fifth with 24 publications. Türkiye has 21 articles. As a result, this research; it has created a general framework for many components that stand out in the field of literacy in primary education, including publication, author, publication language, journal, country, number of citations, collaborations, current research topics and future research trends.

Keywords: Literacy, Primary Education, Web of Science, Bibliometric Analysis

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	ii
JÜRİ KABUL VE ONAY	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	1
Amaç	5
Önem.....	6
Sayıtlar	7
Sınırlılıklar ve Kapsam	7
BÖLÜM II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
Okuryazarlık.....	9
Okuryazarlık Türleri.....	11
Aile Okuryazarlığı.....	12
Akademik Okuryazarlık	12
Bilimsel Okuryazarlık	13
Bilgi Okuryazarlığı.....	13
Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Okuryazarlığı.....	13
Bilgisayar Okuryazarlığı	14

Çevre Okuryazarlığı	14
Dijital Okuryazarlık.....	15
Duygusal Okuryazarlık.....	15
Eleştirel Okuryazarlık.....	16
Erken Okuryazarlık	16
Finansal Okuryazarlık	16
Görsel Okuryazarlık	17
Medya Okuryazarlığı.....	17
Temel Eğitimde Okuryazarlık Türlerinin Yeri ve Önemi.....	18
BÖLÜM III.....	21
YÖNTEM	21
Araştırma Modeli	21
Araştırma Prosedürü.....	21
Verilerin Analizi.....	23
BÖLÜM IV	25
BULGULAR.....	25
1. Web Of Science (Wos) Veri Tabanında ‘Temel Eğitim’ ve ‘Okuryazarlık’ Anahtar Kelimeleriyle Taranan Makalelerdeki Okuryazarlık Türleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	25
2. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Anahtar Kelimesi ile Taranan Yayınların Web of Science (Wos) Kategorileri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular	27
3. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ Kategorisinde Yer Alan Makalelerin Yayınlanma Yılları ve Makalelerin Yayın Dilleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular	27
4. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ Kategorisinde Yer Alan Makalelerin Anahtar Kelime Ağı Nasıldır? Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	29

5. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ Kategorisinde En Çok Atıf Alan Makalelerin Ağı ve Bu Makalelerin Ortak Atıf Ağı Nasıldır? Alt Problemine İlişkin Bulgular	32
6. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ Kategorisinde Yer Alan Makalelerde Etkin Olan Araştırmacılar, Dergiler, Ülkeler ve Kurumlar Hangileridir? Alt Problemine İlişkin Bulgular	40
BÖLÜM V	53
SONUÇ VE TARTIŞMA	53
BÖLÜM VI.....	58
ÖNERİLER.....	58
KAYNAKÇA.....	59

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Makalelerde Geçen Okuryazarlık Türleri.....	25
Tablo 2. Gerçekleştirilen Tarama Sonucu Ulaşılan Kategoriler.....	27
Tablo 3. En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler.....	30
Tablo 4. En Çok Atıf Alan Makaleler.....	33
Tablo 5. Makalelerin Ortak Atıf Yaptıkları Çalışmalar.....	37
Tablo 6. Makalelerde Etkin Araştırmacıların Dağılımı	41
Tablo 7. Makalelerde Etkin Dergiler	44
Tablo 8. Makalelerde Etkin Ülkeler	47
Tablo 9. Makalelerde Etkin Kurumlar	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Araştırma Dokümanlarının Taranması ve Belirlenmesine Yönelik Akış Şeması	22
Şekil 2. Okuryazarlık Türlerine İlişkin Kelime Bulutu	26
Şekil 3. Makalelerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelere İlişkin Ağ Haritası.....	31
Şekil 4. Makalelerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelere İlişkin Yoğunluk Haritası	32
Şekil 5. En Az 10 Atıf Alan Makalelere İlişkin Ağ Haritası	35
Şekil 6. En Az 10 Atıf Makalelere İlişkin Yoğunluk Haritası.....	36
Şekil 7. Alıntılanan Çalışmaların Ortak Atıf Ağ Haritası.....	39
Şekil 8. Alıntılanan Çalışmaların Ortak Atıf Yoğunluk Haritası.....	40
Şekil 9. Makalelerde Etkin Araştırmacılara İlişkin Ağ Haritası.....	42
Şekil 10. Makalelerde Etkin Olan Araştırmacılara İlişkin Yoğunluk Haritası	43
Şekil 11. Makalelerde Etkin Dergilere Ait Ağ Haritası.....	45
Şekil 12. Etkin Olan Dergilere Ait Yoğunluk Haritası.....	46
Şekil 13. Etkin Ülkelerin Ağ Haritası	48
Şekil 14. Etkin Ülkelerin Yoğunluk Haritası.....	49
Şekil 15. Makalelerde Etkin Kurumların Ağ Haritası	51
Şekil 16. Makalelerde Etkin Kurumların Yoğunluk Haritası	52

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1. Yıllara göre Makalelerin Sayısal Dağılımı.....	28
Grafik 2. Makalelerde Etkin Yayın Dillerinin Dağılım Grafiği	29

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

WoS: Web of Science

YÖK: Yükseköğretim Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırma problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, araştırmanın sınırlılıkları ve tanımlar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Problem Durumu

Değişen yaşam şartları nedeniyle artık bireyler çok fazla bilgiye maruz kalmaktadır. Bireylerin bilgiyi elde etme, değerlendirme ve günlük yaşamında kullanabilme süreçlerinde okuryazar olmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Kırkılıç ve Akyol, 2007). Öte yandan bireylerin ihtiyaçlarının her geçen gün artması, yaşam şartları ve toplumun beklentilerinin değişmesi okuryazarlık anlamını da genişletmektedir (Emiroğlu, 2020, s. 16). Yaşam şartları ve toplum beklentilerinin değişmesi doğal olarak eğitim alanını da etkilemektedir. Eğitim öğretimde mevcut temel okuryazarlık becerileri dışında, eleştirel düşünebilme, problem çözebilme, bilgi üretebilme, yeniliklere ayak uydurabilme gibi farklı beceri/okuryazarlıklara da sahip olunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır (MEB, 2019). Anlamı genişleyen ve tanımları artan farklı okuryazarlık kavramlarının eğitim süreçlerine dahil edilmesi ve öğrencilere kazandırılması durumu ortaya çıkmaktadır. Barone'a göre (2015, s. 6) her geçen gün güncellenen okuryazarlık tanımları temelde okuma yazma ile başlar (Önal, 2010, s. 105) ve bu yetinin gelişebilmesi için; çevreyi algılama, bilgiyi keşfetme ve güncelleme, yorum yapabilme, sentez yapılar ortaya koyabilme becerilerinin ortaya çıkması gerekmektedir (Çelenk, 2007).

2000'li yılların başından itibaren okullar, bireyleri çok yönlü/iyi bir okuryazar olarak yetiştirmeyi hedefleri arasına almıştır (Cubberley, 2004). Çünkü öğrencilerin okuma yazmayı öğrendikten sonra temel okuryazarlık becerisini günlük yaşamına aktarmakta yeterince başarılı olamamaktadır. Bazı öğrenciler okul hayatının sonunda okuma yazma becerisini hiç kullanmamakta veya sadece görsel okuma yapmakla sınırlandırmaktadır (Aşıcı, 2005). Buradan hareketle farklı okuryazarlık türlerinin bireylere kazandırılmasının önemi ve bu konudaki araştırmalar önem kazanmaktadır. Nitekim artık gelişen ve gelişmekte olan ülkeler verdikleri eğitimin -okuryazarlık

temelinde- niteliğini ve çıktısını görebilmek/karşılaştırabilmek için PISA (Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı) testi ile değerlendirmeler yapmaktadır. PISA testi, çoğu ülkede zorunlu eğitimin sonuna yaklaşan bir yaştaki öğrencilerin okuma, matematik ve fen okuryazarlığı hakkında uluslararası karşılaştırmalı bilgiler verebilmektedir (NCES, 2020). Türkiye'nin PISA sınavı karnesine bakıldığında 2018 yılına kadar matematik, fen ve okuma alanında okuryazarlık becerilerinde devamlı son sıralarda yer almıştır fakat 2018 yılında yapılan PISA sınavında okuma alanında puanını en çok artıran 2.ülke olurken matematik ve fen alanında en çok puan artıran 1.ülke olmuştur. Fakat yine OECD ortalamasının altında kalarak 37 ülkeden 31. olmuştur. Bu bilgilerden hareketle Türkiye'deki öğrenciler dünyadaki diğer OECD ülkelerine bakıldığında tam olarak bir okuryazar değiller veya okuryazarlık becerileri yönünden çok zayıflar denilebilir.

Yurt içinde yapılan çalışmalar tüm kademeler için gerçekleştirilen okuryazarlık türlerini tespit veya anlamlandırma çalışması olarak görülebilir. Bununla birlikte temel eğitim kademesi ile ilgili okuryazarlık çalışmalarına da ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Gerçekleştirilen yurt içi çalışmalar genellikle belirli bir okuryazarlık türünün kitaplarda, programlarda veya öğrencilerde olup olmadığı veya öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Ateş ve Aşçı, 2021; Sabır, 2022). Temel eğitimde okuryazarlık alanında genel durumu ortaya koyabilmek ve bu alandaki eğilimlerin ortaya çıkması için çalışmaların derlendiği veya dizinlendiği veri tabanlarının analizi önem arz etmektedir.

Okuryazarlık çalışmaların derlendiği ve yayımlandığı en önemli faaliyet alanları kuşkusuz bilimsel dergilerdir. Okur yazarlık alanındaki eğilimi görmek açısından ilgili alan yazındaki makalelerin analiz edilmesi konu üzerinde araştırma gerçekleştirecek olanlara yönlendirici ve kolaylaştırıcı olabilir. İlgili literatür analizi çalışmalarından biriside kuşkusuz bibliyometrik analizdir. Bu kapsamda bibliyometrik analizleri yapılan bilim disiplinlerinden eğitim bilimleri alanına ait fen eğitimi, Türkçe eğitimi, dört temel dil becerisi, medya okuryazarlığı, okul zorbalığı, STEM eğitimi, doğa ve çevre eğitimi, eğitsel oyunlar, iki ve çok dillilik, sosyal bilgiler eğitimi, ölçme ve değerlendirme, yaşam boyu öğrenme, geometri eğitimi, kalite, bilimsel okuryazarlık, teknoloji, öğretim yaklaşımları, değerler eğitimi, spor eğitim modeli, yabancı dil öğretimi konularında araştırmaların yoğunlaştığı görülmektedir.

Türkçe Eğitime Yönelik Bibliyometrik Analiz Çalışmaları

Türkçe eğitimi kavramına yönelik (Şeref ve Karagöz, 2019), okuma alanındaki araştırmalara yönelik (Karagöz ve Şeref, 2019) ve yazma becerisine yönelik (Karagöz ve Şeref, 2020) Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan makaleler bibliyometrik teknikler ve iş birliği analizi kullanılarak incelenmiştir. Dört temel dil becerisi alanında yapılan lisansüstü tezleri bibliyometrik tekniklerle inceleyen Aydeniz ve Haydaroğlu (2021) çeşitli değişkenler açısından 2015-2019 yılları arasındaki lisansüstü tezleri dil becerileri alanlarına, danışmanlarına, üniversitelere, tartışma ve sonuç bölümlerinin birbirleriyle ilişkisine göre incelemiştir. Araştırma verileri YÖK ulusal tez merkezinden elde edilerek bibliyometrik teknikler ve doküman analizi ile irdelenmiştir.

Soyuçok (2022) ise ana dili eğitimi kapsamında hazırlanan tezleri ulusal tez merkezinden elde ederek araştırmacı tarafından hazırlanan tez inceleme formu ile verileri yıllara, türlerine, üniversitelere, konulara ve yöntemlere göre bibliyometrik analize tabi tutmuştur. Atasoy (2022) ise yazma öğretimi araştırmaları hakkında Web of Science (WoS) ve Scopus veri tabanlarını kullanarak makaleleri yıllar, ülkeler, yazar sayıları, atıf sayıları gibi değişkenler bakımından bibliyometrik analiz ile irdelenmiştir. Avcı ve Kurudayıoğlu (2022), Web of Science (WoS) veri tabanında iki dillilik (bilingualism) ve Türkçe (Turkish) kelimelerinin birlikte yer aldığı 223 çalışma verisini bibliyometrik analiz ile ülkeler, yazar sayıları, atıf sayıları gibi değişkenler açısından inceleyerek iki dillilik çalışmalarının güncel durumunun tespiti amaçlanmıştır. Yine benzer bir konuda İnce (2022) iki ve çok dilli Türk çocukları hakkında uluslararası yazında ve Web of Science (WoS) veri tabanında ‘bilingual’ ‘bilingualism’, ‘Turkish’, ‘multilingualism’, ‘Turkey’ anahtar kelimeleri ile arama yaparak 569 makaleyi ülkeler, yazar sayıları, atıf sayıları, dergiler gibi değişkenler bakımından incelemiştir.

Sosyal Bilgiler Eğitime Yönelik Bibliyometrik Analiz Çalışmaları

Sosyal bilgiler eğitimi alanında Sönmez (2020) Web of Science (WoS) veri tabanında yayımlanan çalışmaları analiz ederek 228 araştırmaya ulaşmıştır. Bu çalışmaların ise 154’ünün sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmaların verilerini yıllar, ülkeler, yazar sayıları, atıf sayıları gibi değişkenlere göre bibliyometrik analize tabi tutmuştur. Sosyal bilgiler eğitiminde proje tabanlı öğrenme

ile ilgili araştırmalara yönelik bibliyometrik analiz yapan Yeşiltaş ve Akcan (2022) Web of Science (WoS) veri tabanında “sosyal bilgiler” ve “proje tabanlı” anahtar kelimelerini kullanarak arama yapmıştır. Eğitim araştırmaları kategorisinde yer alan 18 çalışmayı bibliyometrik analiz ile incelemiştir. Seyran ve Gürhan (2021) eğitim bilimleri alanından sosyal bilgiler alanına giren “okul zorbalığı” konusunda Web of Science (WoS) veri tabanında 668 çalışmayı bibliyometrik analizle yıllar, ülkeler, yazar sayıları, atıf sayıları gibi değişkenlere göre incelemiştir. Yine Yeşiltaş ve Yılmazer (2021) eğitimde medya okuryazarlığı konusunda Web of Science (WoS) veri tabanında “Media Literacy” anahtar kelimesini kullanarak 919 çalışmaya ulaşmıştır. Bu veri sonuçlarını ise yıllar, ülkeler, yazar sayıları, atıf sayıları gibi değişkenlere göre betimsel analize tabi tutmuştur.

Fen Bilimleri Eğitimine Yönelik Bibliyometrik Analiz alışmaları

Fen bilimleri ğretim programları alanındaki bilimsel alışmaları Web of Science (WoS) veri tabanını tarayarak genel bir ereve oluşturmak ve alana katkı sağlamak amacıyla Demir ve elik (2020) “Science Curriculum” anahtar ifadesini kullanarak bibliyometrik verilere ulaşmıştır. Bu verileri yayın türleri, yayın dilleri, yayın sayıları, atıf analizleri, atıf ağları bağlamında incelemiştir. zkaya (2019) ise STEM eğitimi alanında Web of Science (WoS) veri tabanını kullanarak “stem education” anahtar kelime grubu ile tarama gerçekleştirmiş ve ulaşılan 2313 çalışmaya ait verileri yayın türleri, yayın dilleri, yayın sayıları, atıf analizleri, atıf ağları başlıklarında incelenmiştir. Yurdakul ve Bozdoğan (2022) Web of Science (WoS) veri tabanında bulunan araştırmaları “science education” anahtar ifadesi ile tarayarak 1659 çalışmaya ulaşmıştır. Bu verileri ise etkin olan yayın türleri, etkin olan yayın dilleri, yayın sayıları, atıf analizleri, atıf ağları, etkin olan ülkeler, etkin olan araştırmacılar gibi değişkenler açısından betimsel analiz ile incelemiştir. Ok (2022) ise doğa ve evre eğitimi konusunda Web of Science (WoS) veri tabanındaki araştırmaları “nature education” ve “environmental education” anahtar grupları incelemiş ve 1312 yayına erişmiştir. Erişilen yayınların en çok yayın yapan dergiler, yıllara göre dağılımı, kurumlar ve ülkeler, en çok yayını olan yazarlar değişkenleri ile bibliyometrik analizini gerçekleştirmiştir.

Diğer Alanlara Yönelik Bibliyometrik Analiz Çalışmaları

Diğer alanlarda gerçekleştirilen araştırmalara baktığımızda Web of Science (WoS) veri tabanında olmak üzere Ana Dili Eğitimi Dergisi'ndeki yayımlanan çalışmalar (Karagöz, İkoç Aydın, 2019) ve aynı dergide yayımlanan makalelerin anahtar kelimelerine ait (Şeker, 2020), eleştirel düşünme becerisi üzerine yazılan lisansüstü tezlere (Batur ve Özcan, 2020), okul psikolojik danışmanlığı konusunda (Kozan, 2020), biyoteknoloji eğitimi alanında (Gürkan ve Kahraman, 2021), bilgi okuryazarlığı konusunda (Akcan ve Ablak, 2022), coğrafi işaret üzerine yazılan lisansüstü tezlere (Köşker, 2020), Türkiye'deki din eğitimi çalışmaları konusunda (Aybey, 2018), sosyal medya okuryazarlığı üzerine (Yeşiltaş ve Şeker, 2021), eğitimde bilgisayar okuryazarlığı çalışmaları üzerine (Yeşiltaş ve Evci, 2021), Araştırma-sorgulamaya dayalı öğretime yönelik akademik çalışmalar üzerine (Saka ve İnaltekin, 2021), eğitsel oyunlar üzerine gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar konusunda (Dölek ve Koç, 2022), yaşam boyu öğrenme üzerine (Erdoğan, 2020) bibliyometrik analiz çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir.

Okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasında en önemli kademe olarak görülen temel eğitim kademelerinde dünyada ve ülkemizde yapılan nitelikli makaleleri inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle temel eğitimde okuryazarlık kavramı üzerine gerçekleştirilen araştırmaların Web of Science veri tabanına dayalı bibliyometrik analizinin alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Amaç

Araştırmanın ana problemi 'Web of Science veri tabanı özelinde, temel eğitim kademelerinde okuryazarlık kavramı üzerine yürütülen çalışmalar nasıl bir eğilim göstermektedir?' sorusudur. Bu araştırmanın amacı ise temel eğitimde okuryazarlık kavramıyla ilgili Web of Science'da taranan makalelerin eğilimlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Web of Science (WoS) veri tabanında 'temel eğitim' ve 'okuryazarlık' anahtar kelimeleriyle taranan makalelerdeki okuryazarlık türleri nelerdir?

2. Temel eğitim ve okuryazarlık anahtar kelimesi ile taranan yayınların Web of Science (WoS) kategorileri nelerdir?
3. Temel eğitim ve okuryazarlık alanıyla ilgili 'Eğitim/Eğitim Araştırmaları' kategorisinde yer alan makalelerin yayınlanma yılları ve makalelerin yayın dilleri nelerdir?
4. Temel eğitim ve okuryazarlık alanıyla ilgili 'Eğitim/Eğitim Araştırmaları' kategorisinde yer alan makalelerin anahtar kelime ağı nasıldır?
5. Temel eğitim ve okuryazarlık alanıyla ilgili 'Eğitim/Eğitim Araştırmaları' kategorisinde en çok atıf alan makalelerin ağı ve bu makalelerin ortak atıf ağı nasıldır?
6. Temel eğitim ve okuryazarlık alanıyla ilgili 'Eğitim/Eğitim Araştırmaları' kategorisinde yer alan makalelerde etkin olan araştırmacılar, dergiler, ülkeler ve kurumlar hangileridir?

Önem

Bilgi ve teknoloji çağının hızla ilerlediği 21. yüzyılda, çağın gerektirdiği gereksinimlere göre eğitim anlayışları değişmekte ve gelişmektedir. Bireylerin en temel bilgi edinme yöntemlerinden biri olan okuma eylemi mağara resimleri okuma ve anlamlandırmadan günümüz metinleri okuma ve anlamaya kadar büyük oranda değişim ve gelişim göstermiştir. Farklı boyutlar kazanan okuma eylemi, bireylerin yaşadığı çağa ve teknolojiye ayak uydurabilmesi için 'okuryazarlık' kavramını da birçok alanla ilişkilendirerek farklı tanımlamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

TDK (2022), okuryazarlık kavramının tanımını 'okuryazar olma durumu' şeklinde tanımlasa da günümüz literatürü incelendiğinde okuryazarlık kavramı hakkında farklı ve kapsamı geniş tanımlamaların olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde 79 okuryazarlık tanımı ve eğitimle ilgili 17 okuryazarlık tanımının olduğu görülmektedir (Ateş ve Aşçı, 2021). Nitekim Kurt (2010) okuryazarlık kavramını sadece okuma ve yazma becerilerini içeren tanımı dar bir anlama sıkıştırılmaması gerektiğini, yazılı ürünler üzerinden anlama, yorumlama, tanımlama, oluşturma, faaliyetlerini içeren ve ayrıca bir iletişim becerisi olarak ifade edilebileceğini belirtmiştir. Okuma yazma becerisinin yanında birçok farklı temel becerinin de kazandırıldığı ilkökul döneminde de (Göçer, 2018) artık 21.yüzyıl becerilerinin ve

gerekliklerinin ilkokullarda kazandırılması en azından temelinin atılması gerekmektedir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı 2018 yılında güncellediği temel eğitim programlarından sözel alanlara daha çok önem vererek birçok okuryazarlık becerisini doğrudan veya dolaylı olarak eklemiştir. Hatta Türkiye’de 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi diğer adıyla ulusal eğitim sistemi hayata geçirilirken öğretim programları yeniden ele alınarak okuryazarlık türleri belirlenecektir. Belirlenen bu okuryazarlık türlerinin hedefleri ve bu hedeflere ulaşmada uygulanacak uygulamalar okuryazarlık türlerine göre şekil alacaktır. Okuma yazmayla bireyin hayatına giren okuryazarlık kavramı hayat boyu devam eden öğrenme süreçleriyle bütünleşmesi, bireyin karşılaştığı yeni olgu, durum ve olaylarda bu becerilerini kullanarak yeni durumlara adaptasyon sağlamasını kolaylaştıracaktır. Bireyin bilişsel, duygusal ve psiko-sosyal gelişimlerini desteklemesi açısından, okuryazarlık becerilerinin temel eğitim döneminde kazandırılarak diğer kademelerde de devam ettirilmesi önem taşımaktadır. Mete’nin (2020) ‘Okuryazarlık Türleri ve 2023 Eğitim Vizyonu Belgesi’ isimli çalışmasında sözel alandaki derslerde sayısal alandaki derslere oranla daha fazla okuryazarlık türüne yer verdiği fakat birçok okuryazarlık türünün bireyin hayatına erken yaşlarda girmesi gerektiğini fakat bazı okuryazarlık türlerine ortaokulun 7. ve 8. kademesinde seçmeli ders olarak yer verildiği belirtilmiştir. Bu araştırmayla yurt dışı ve yurt içinde yapılan ve WoS veri tabanında yayınlanan “temel eğitim” kademesindeki makaleleri çeşitli değişkenler açısından incelenerek bu konudaki ülkemizin durumu ortaya çıkacaktır. Bu durumun 2023 ve diğer senelerde planlanacak eğitim öğretim alanındaki Stratejik Plan için yol gösterici olması düşünülmektedir.

Sayıtlar

Web of Science’da yapılan tarama ve filtreleme sonucunda erişilen yayınların temel eğitim kademelerindeki okuryazarlık konusundaki profilin incelenmesi için yeterli olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar ve Kapsam

Web of Science veri tabanında çevrimiçi bir tarama yapılmıştır. Tarama aralığı 1975- Kasım 2022 tarih aralığını kapsamaktadır.

Yapılan bu taramada ‘literacy’ ve ‘primary education’, ‘literacy’ ve ‘primary school’, ‘literacy’ ve ‘grade 1’, ‘literacy’ ve ‘grade 2’, ‘literacy’ ve ‘grade 3’, ‘literacy’

ve ‘grade 4’, ‘literacy’ ve ‘grade 5’, ‘literacy’ ve ‘elementary school’, ‘literacy’ ve ‘elementary students’ ve ‘literacy’ ‘literacy’ ve ‘grade 5’ ve ‘primary students’ anahtar kelimeleri hem makale başlıklarında ve hem de makale içeriklerinde taranmıştır. Web of Science’deki tarama sürecinde elde edilen veriler, ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ kategorisinde yer alan makaleler ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Okuryazarlık

Hızla gelişen bilgi ve teknoloji gelişmelerinden en çok etkilenen alanlardan biri de eğitim alanıdır. Eğitim faaliyetlerinin başlangıç noktası olan temel eğitim ise okul öncesi dönemi ile ilkokul sürecini kapsamaktadır. İlkokul sürecine hazırlık aşaması olan okul öncesinde bireylerin gelişimleri uyarıcılarla desteklenerek olgunlaşması ve yaşantı zenginliği ile ön bilgiler edindirilerek ilkokul süreci için hazırbulunuşluk sağlanarak okuryazar olmaları için en önemli temeller atılmaktadır. TDK'ye (2022) göre okuryazar “okuması yazması olan, öğrenim görmüş” şeklinde tanımlanırken okuryazarlık ise “okuması yazması olan, öğrenim görmüş” biçiminde ifade edilmiştir. Diğer bir tanımda ise “belirli semboller veya harfler kullanarak okuma yazma faaliyetleri aracılığıyla iletişime geçme durumu olarak tanımlanmıştır (Daudi ve Heimlich, 1997). Yukarıdaki tanımlardan hareketle okuryazar/lık kavramı dil becerilerinden okuma ve yazma eylemi (reading-writing) ile ilgilidir.

Ulusal ve uluslararası alanyazın tarandığında “literacy” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram ise okuma yazma becerisi kullanılarak bireyin yaşantısındaki olayları algılaması ve bunlara anlam yüklemesi anlamına gelmektedir (Nasırcı 2020, s. 99). Diğer bir tanıma göre ise algılama becerisini de içine alan düşünsel bir süreç olduğu karşımıza çıkmaktadır (Coşkun ve diğ. 2013, s. 1260).

Güneş (1994, s.506), okuryazarlık düzeylerini en alt seviyeden en üst seviyeye doğru “okumaz-yazmazlık, yarı okuryazarlık, yeni okuryazarlık, gizli okumaz-yazmazlık (okuryazarlık durumunda gerileme), fonksiyonel okuryazarlık ve multifonksiyonel okuryazarlık” olarak sıralamıştır. Öte yandan okuryazarlık bireyden bireye farklılık gösterdiğinden dolayı okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Okuryazarlık düzeyleri: okumaz yazmazlık (okuryazarlığın en alt basamağı olan bu türde birey okuryazarlıkla ilgili temel bilgi ve becerilere sahip olmaması), yarı okuryazarlık (okuryazarlık becerisinin ilerlemesinin yarım kalması ve bilgi ve becerileri yarım düzeyde gerçekleştirebilmesi), yeni okuryazarlık (bir öğretim programını

tamamlandıktan sonra giriş seviyesindeki cümle ve metinleri anlayabilmesi), gizli okumaz-yazmazlık (yeni okuryazar olan bireylerin okuma yazmaya dair becerilerinin zamanla gerilemesi veya ilerleme olmaması), işlevsel okuryazarlık (bireyin okuryazarlık bilgi ve becerilerini günlük hayatta ekonomik, sosyal ve toplumsal olgu-olaylar için rahatlıkla kullanabilmesi), çok işlevli okuryazarlık (en üst düzey olan bu okuryazarlık türünde birey ekonomik, sosyal ve toplumsal olgu-olaylar için becerilerini tam kapasitesiyle kullanabilmesi ve okuryazarlık seviyesini sürekli artırarak ve yeni durumlara adapte edebilen bir özelliğe sahip olması) anlamına gelmektedir (Güneş, 1994, s.506).

PISA 2015 Ulusal Raporu'nda "okuryazarlık" kavramı, "öğrencilerin temel konu alanlarındaki çeşitli durumlarda karşılaştıkları problemleri tanımlarken, yorumlarken ve çözerken, bilgi ve becerilerini kullanma, analiz etme, mantıksal çıkarımlar yapma ve etkili iletişim kurma yeterlilikleri" olarak ifade edilmektedir. Bu tanımdan hareketle okuryazarlık kavramı geçmişte algılanan "okuma yazma" biliyor olmak anlamından ayrılmaktadır. Ateş ve Aşçı'ya (2021) göre okuryazarlık, yaşamın her anında gereksinim duyulan bilgiye sembollerle ya da çeşitli sözlü unsurlarla ulaşmak ve yorumlayarak ortaya çıkardığımız bilgiyi iletişimde kullanmak için devamlı olarak kullandığımız bir araçtır.

Okuma yazma eylemi kod çözmeye, okuryazarlık kavramı ise anlamlandırmaya dayalıdır. Okuma yazma eylemi bir kategoriye ifade ederken okuryazarlık ise bir derece belirtir. Okuma yazma eylemi çeşitli simge ve sembollerle basılı ortamdaki harfler/kelimeler/cümlelerken okuryazarlıkta ise dünyadaki herhangi/her bir şey -bireyin seviyesine göre – algılanıp yorumlanabilir (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Literatür incelendiğinde evrensel olarak yapılan okuryazarlık tanımları da bulunmaktadır. UNESCO'nun (2022) resmî web sitesinde yer alan tanıma göre okuryazarlık kavramı "değişen bağlamlarla ilişkili basılı ve yazılı materyalleri kullanarak tanımlama, anlama, yorumlama, yaratma, iletişim kurma ve hesaplama yeteneğidir. Frankel, Becker, Rowe ve Pearson (2016, s.7) okuryazarlık kavramını "Biz okuryazarlığı sosyal olarak konumlandırılmış uygulamalar bağlamında çok modlu metinlerle etkileşim ve katılım yoluyla anlamı çıkarmak, inşa etmek, bütünleştirmek ve eleştirmek için okuma, yazma ve sözlü dili kullanma süreci olarak tanımlıyoruz." şeklinde yapmışlardır. UNESCO'nun (2013) bir başka tanımında ise okuryazarlık, bireylerin hedeflerine ulaşmalarını, bilgi ve potansiyellerini geliştirmelerini ve topluluklarına ve daha geniş

topluma tam olarak katılmalarını sağlayan bir öğrenme sürekliliğini içermesi şeklinde geçmektedir.

Son tanımlardan hareketle günlük yaşamda birbirlerinin yerine kullandığımız tanımlamalar arasındaki fark, gelişen bilim ve teknolojinin de etkisiyle hızla açılmaktadır. Bu doğrultuda son yapılan çalışmalar incelendiğinde 79 okuryazarlık tanımı ve eğitimle ilgili 17 okuryazarlık tanımının olduğu görülmektedir (Ateş ve Aşçı, 2021).

Okuryazarlık Türleri

Her bireyin okuryazarlık becerilerini kullanma ve geliştirme durumları farklı olduğundan dolayı okuryazarlık düzeyleri de bireyden bireye farklılık göstermektedir. Türk eğitim sisteminde okuryazarlık kavramı 2005 yılına kadar (MEB, 2005) okuma yazma becerisi olarak Türkçe dersinde yer aldığı görülmektedir. 2005 tarihinde İlerlemecilik felsefesinin benimsenmesi ile birlikte farklı türde okuryazarlık kavramlarının öğretim programlarımıza girdiği görülmektedir. 2018 yılında güncellenen programlardan Sosyal Bilgiler programı incelendiğinde okuryazarlık becerilerine yer verildiği görülmektedir (MEB, 2018). Yayınlanan bu programın öğrencilere kazandırmak istediği 27 beceriden 7 beceri doğrudan okuryazarlık becerileri ile ilgilidir. Bu okuryazarlık becerileri, finansal okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, politik okuryazarlık hukuk okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığıdır (MEB, 2018).

21. yüzyılda okuryazarlık kavramının birçok türü (Ateş ve Aşçı, 2021) ortaya çıkmıştır. 2018 yılından güncellenen MEB müfredatları incelediğinde 21. yüzyıl becerilerine önem verildiği görülmektedir. 21. yüzyıl becerilerinde de yer alan bilimsel okuryazarlık, eleştirel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, finansal okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı kavramlarının yer aldığı görülmektedir (MEB, 2018). Bu doğrultuda ülkemizde yapılan çalışmalarda en çok geçen ve MEB müfredatlarında yer verilen okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Aile Okuryazarlığı

1983 yılında Taylor tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya atılan aile okuryazarlığı; çocukların, aile üyelerinin günlük yaşam becerilerinde diğer aile üyeleriyle ve toplumla girdikleri etkileşimde kullandıkları okuryazarlık uygulamalarıdır (Homer, 2008). Aile okuryazarlığı kavram olarak bir ailenin okuma ve yazma becerilerini kullanarak günlük hayatta karşılaştığı zorlukları aşmasına ve çocukların eğitimine daha aktif bir şekilde katkıda bulunmasına imkân tanımaktadır (Yılmazel Şahin ve Şahin, 2017). Bu bağlamda aile okuryazarlığı, ailelerin bilgi ve becerilerini artırarak daha etkin iletişim kurmalarına, kararlar almalarına ve sorunlarını çözmelerine yardımcı olur (Senechal, 2012).

Fleischman ve Massey (2017)' ye göre aile okuryazarlığı ailenin ekonomik durumunu, ebeveynlerin okuryazarlık seviyelerini, aile içi iletişimlerini ve çocuklarının eğitimlerine katılım düzeyi gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle şekillenir. Buna bağlı olarak aile okuryazarlığı, ailelerin okuryazarlık becerilerini artırarak hem ailelerin hem de toplumun genel okuryazarlık seviyesini yükseltmeye katkıda bulunur.

Akademik Okuryazarlık

Akademik okuryazarlık, bireyin bilgiyi anlama ve farkındalık düzeyi ile onu hayatında etkili şekilde kullanabilme yeteneğini ifade etmektedir. Bu beceri, bilimsel düşünme perspektifiyle karşılaşılan problemlere çözüm üretme kabiliyeti sağlamaktadır ve böylece bireyin hayatında yol gösterici olmaktadır. Aynı zamanda, insanlığın gelişimi için evrensel birikim ve gelişim adına da önemlidir.

Akademik okuryazarlık, bireyin bilimsel metinleri anlama ve yorumlama becerilerini kapsar ve aynı zamanda bilimsel meseleler hakkındaki görüşlerini açıkça ifade etmesine olanak tanır (Miller, 1983). Bu beceri dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dil becerilerini etkin şekilde kullanmayı gerektirir ve aynı zamanda yorumlama, analiz etme, açıklığa kavuşturma ve sonuç çıkarma gibi üst düzey zihinsel işlemlerle birlikte ele alınır (Doru, 2018). Bu nedenle akademik okuryazarlık, bireyin çevresini anlama, kavrama ve problemlere çözüm üretme becerisini geliştirir ve bilimin gerektirdiği kurallar çerçevesinde bir deneme, keşfetme ve yaratma sürecini içerdiği söylenebilir.

Bilimsel Okuryazarlık

1950 yılından itibaren kullanılmaya başlanan bilimsel okuryazarlık kavramı (Hurd, 1958), hızla çoğalan bilimsel ve teknolojik gelişmeleri devam ettirebilmek için öğrencilerin kaygıları ile ilişkilendirilmiştir. Günümüze gelindiğinde bilimin içeriğini ve doğasını, bilim-teknoloji-toplum arasındaki ilişkileri anlayıp yorumlayabilme becerisi olarak görülmektedir (Turgut, 2005). OECD (2019) bilimsel okuryazarlığın yalnızca bilim ile ilgili kavramları bilmek olmadığını bununla birlikte bilimsel araştırma süreçlerinin ve bilimsel uygulamaların işleyiş süreçlerini bilerek ilerlemelere nasıl katkı sunduğunu da bilmek olarak açıklamaktadır.

Bilgi Okuryazarlığı

İlk kez 1974 yılında Paul Zarkowski tarafından kullanılan bilgi okuryazarlığı kavramının tanımları, o yıllarda problem çözme üzerine yoğunlaşmışken günümüzde bilgiye erişme ve bilgiyi kullanma gibi anlama sahiptir (Kurbanoglu, 2010). Genel anlamda bilgi okuryazarlığı, bilgiye erişeceğini bilme, bilgiyi farklı kaynaklardan edinme ve kullanma, bu bilgiyi paylaşma becerisi olarak tanımlanabilir (Soyuçok, 2017). Son yirmi yılda yaşanan bilgi dünyasındaki gelişmelere baktığımızda bilgi okuryazarlığının öneminin çok daha fazla arttığı söylenebilir. Keskin'e (2013, s.236) göre bilgi okuryazarlığı, eleştirel ve analitik düşünce becerisini, bilgisayar okuryazarlığı becerisini de gerektirmektedir. Bu okuryazarlık türüne sahip olan bir birey günlük yaşamlarını devam ettirecek bilgilere erişebilir, bilgilerini güncel tutarak bu bilgileri paylaşabilir ve ihtiyaç halinde diğer durumlarda kullanabilir (Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2001, s. 81).

Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) Okuryazarlığı

İnsanların günlük yaşamlarının birçok alanında bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu nedenle, BİT okuryazarlığı bireylerin bu teknolojileri kullanarak bilgiye erişebilme, üretebilme ve paylaşabilme becerilerini ifade etmektedir (Dinçer ve Şahinkaya, 2011). BİT okuryazarlığı, bireylerin dijital becerilerini geliştirmelerine, iş arama ve eğitim gibi birçok alanda fayda sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, BİT okuryazarlığı, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmek için gereklidir ve toplumun bireyleri için bilgi ve iletişim teknolojilerinin erişilebilirliğini artırır (Katz, 2007). Öğrenciler için BİT okuryazarlığı, öğrencinin eğitim ve öğrenme

amacına uygun olarak BİT kullanma kapasitesinin göreceli bir ölçütü olarak tanımlanabilir (Oliver ve Towers, 2000).

BİT okuryazarı birey, BİT kullanarak mevcut bilgilere erişebilir ve yeni bilgi oluşturabilir (Murray, 2008) Ayrıca, bu bilgileri tanımlayabilir, yönetebilir, değerlendirebilir, önceki bilgileriyle bütünleştirebilir ve başkalarıyla paylaşabilir. Bu nedenle, bireylerin BİT okuryazarlık düzeylerinin artması, sosyal gelişimi destekler ve fiziksel, dijital, insan ve sosyal kaynakların gelişimine katkıda bulunur (Warschauer, 2003).

Bilgisayar Okuryazarlığı

Bilim dünyasındaki gelişmelerin hızlanması ve yaygınlaşmasıyla hayatımızın her alanını etkisi altına almış olan bilgisayarlar beraberinde bu sistemi ve bileşenleri bilmeyi, kullanmayı ve hayatımızın diğer alanlarına aktarmayı zorunlu kılmıştır (Acar, 2016). Simonson (1997) bilgisayarların hayatımıza hızla girmeye başladığı yıllarda bilgisayar okuryazarlığını; “bilgisayarın işlevsel özelliklerini ve uygulamalarını öğrenerek toplumdaki görevlerini yerinde getirebilmek için öğrendiği bilgileri beceriye ve sonuç olarak üretime dönüştürebilmesidir.” şeklinde tanımlamıştır. Korkmaz ve Mahiroğlu’na (2009) göre bilgisayar okuryazarlığı; bilgisayar bilgisi, bilgisayar uygulamaları ve bu uygulamaların toplum üzerindeki etkisinin bilgisi şeklinde üç temel boyuta sahiptir.

Çevre Okuryazarlığı

Hızla gelişen ve değişen günümüz dünyasında bireylerin çevreye uyum becerisi ve çevreyi koruma becerisi giderek önem kazanmaktadır. Nitekim MEB (2018) programlarında da yer alan çevre okuryazarlığı becerisi batıdan ülkemiz literatürüne girmiştir. Son yıllarda artan çevre sorunları bu becerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kavram Roth (1968) tarafından ilk defa kullanılmış ve bireyin çevreye olan farkındalığını belirtirken aynı zamanda da gözlemlenebilir davranışlar içermesi gerektiğini belirtmiştir. Ay ve Yavuz (2016) ise doğal sistemlerin işleyiş mantığını anlayabilmek ve bu sistemlerin insan eliyle oluşan sistemlerle nasıl etkileşim içinde olduğunu farkında olmasıdır. Akıllı ve Genç’e (2015) göre bu etkileşim insan ile canlı ve cansız doğal çevre arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. Bu okuryazarlık

türünün de sürekli ve istendik bir davranış haline gelebilmesi için eğitim öğretim süreçlerine entegrasyonun gerekliliği çok açıktır.

Dijital Okuryazarlık

Bilim dünyasındaki gelişmeler elektronik ve bilişim teknolojilerini de etkilemiştir. Hayatımızın neredeyse her alanını saran dijitalleşmeye bireylerin uyum sağlaması zorunlu hale gelmiştir (Jenkins, 2006). Hem günlük yaşamda hem de eğitim öğretim hayatında bireyler, bu dijitalleşmeye maruz kalmaktadır. Bireyleri bu durumun üstesinden gelebilmek için de dijital okuryazarlık becerisine sahip olması gerekmektedir (Crowe, 2006, s. 112),

Marti'ye (2006) göre bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanabilme ve uygulayabilme becerisi, dijital okuryazarlık anlamına gelmektedir. Spengler'e (2004) göre ise dijital okuryazarlık; bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, bilgi ve iletişim okuryazarlığı olmak üzere üç okuryazarlık becerisini içermektedir. 2015 yılından sonra MEB'de bu konuda Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) projesini hayata geçirmeye başlamış 2018 yılında ise öğretim programlarına (MEB, 2018) dijital yetkinlik / dijital okuryazarlık kavramlarını eklemiştir.

Duygusal Okuryazarlık

Duygusal okuryazarlık kavramı ilk olarak 1970'lerde klinik psikolog Claude Steiner tarafından kullanılmıştır. Steiner, duygusal okuryazarlık kavramını, "Duyguları anlama, başkalarını dinleme ve onların duygularına empati kurma yeteneğinin geliştirilmesi ve duyguları üretken bir şekilde ifade etme" olarak tanımlamaktadır (Steiner ve Perry, 1997, s. 11). Diğer bir tanım ise 'bireyin duygusal gelişimini ifade eden duygusal okuryazarlık, duyguların açık ve yararlı bir sözlüğünün geliştirilmesi, duyguların tanınması ve onlara karşı duyarlı olunması gibi kavramları içeren bir kavramdır' şeklindedir (Cooper, 1997, s. 32).

Roffey'e (2008) göre, duygusal okuryazarlık, okullarda olumlu iletişim ve ilişkilerin geliştirilmesine odaklanır. Duygusal okuryazarlık, okul topluluğundaki her bireyin duygusal ihtiyaçlarına saygı duymayı, empati kurmayı, olumlu söylemi benimsemeyi ve öğrencilerin duygusal ihtiyaçlarına yanıt verebilmeyi içerir. Aktepe ve Gündüz'e (2021) göre okul ve toplumda yaşanan olaylar ve durumlar, bireylerin

duygularının davranışlarına yansıyabilmektedir. Bu yansımalar bireyi, olumlu ya da olumsuz etkileyebilir ve bireyin duygusal durumuna ve sosyal ilişkilerine zarar verebilir. Duygusal okuryazarlık ile bireyin bu duygularını yönetmesi mümkündür.

Eleştirel Okuryazarlık

J.J. Rousseau ve Freire'nin eleştirel kuramına dayandırılan ve temelde özgür bireyler yetiştirilmesine önem veren eleştirel okuryazarlık (Belet, 2011), bir bilginin güvenilirliğinin değerlendirilmesi olarak da tanımlanmaktadır (Marti, 2006). Ay ve Yavuz (2016) ise bireyin yazılı ve görsel okumalarını değerlendirmesi, sorgulaması ve muhakeme becerisini kullanarak bir sonuç çıkarma becerisi olarak tanımlamaktadır. Üst düzey bilişsel düşünme becerilerinden eleştirel düşünme becerisi ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir ve birey edindiği bilginin arka planındaki bilgiye ulaşabilmelidir. Bu da eleştirel düşünce becerisinin gelişmesine bağlıdır (Karaman, 2016). Bu bağlamda bireyin elektronik yazılı, grafiksel, görsel veya medya vasıtasıyla ulaştığı metinleri inceleme, değerlendirebilme becerisi olarak düşünülebilir.

Erken Okuryazarlık

Sulzby ve Teale (1991) erken okuryazarlığı, çocukların doğumdan örgün okul dönemine kadar geçen sürede sözel dil, okuma ve yazma hakkında edindiği bilgi, beceri ve tutumlar olarak tanımlamışlardır. Erken okuryazarlığa yönelik bir başka tanım ise: 'bireylerin okul yaşamından önce okuma alanına yönelik sahip oldukları beklenen bilgi, beceri ve tutumlar olarak tanımlanmaktadır (Whitehurst ve Lonigan, 2001). Bu tanımlardan hareketle erken okuryazarlık kavramının birden fazla alt boyutu olduğu ve birden çok gelişim alanı ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu alt boyutlar genellikle sesbilgisel ve yazı farkındalığı, harf ve sözcük bilgisi, son olarak ise dinlediğini anlama şeklinde yapılmıştır (Kargın, Güldenoğlu ve Ergül, 2017). Okuma yazma becerisi olarak 'okuryazarlık' kavramını ele aldığımızda 'erken okuryazarlık' kavramı ile ilgili boyutlar ise Delican (2018) tarafından sesbilgisel farkındalık, yazı farkındalığı, kelime bilgisi, alfabe bilgisi, temel yazma ve dinlediğini anlama olarak ifade edilmiştir.

Finansal Okuryazarlık

Hızla gelişen günümüz dünyasında maddi kaynaklar çok fazla artarken ortaya bu kaynakları nasıl etkili şekilde kullanacağı sorusu çıkmıştır. Bireyin kaliteli bir yaşam

için kendi ekonomisi hakkında faydalı kararlar alması çok önemlidir. Hayatın her alanında ekonomik bir güce ihtiyaç duyan bir birey, elde ettiği maddi kaynakları iyi yönetebilme becerisine sahip olmalıdır (Öztürk ve Demir, 2015, s.113). Bu nedenle öğretim programlarımızda da yer alan finansal okuryazarlık kavramı Goel ve Khanna'ya (2013) göre bireylerin paralarını yönetirken etkili kararlar alabilmesi, bilinçli değerlendirmeler yapabilmesi olarak belirtilmiştir. 2012 yılında PISA sınavına finansal okuryazarlık değerlendirme alanı olarak eklenmiştir (PISA, 2012)

Görsel Okuryazarlık

Debes'in (1968) görsel okuma kavramından ilk kez bahsederek görsel okuryazarlık kavramı için 'bireyin görme ve algılama becerileri vasıtasıyla bütünleştirerek geliştirdiği bir grup görme yetisi" olarak tanım yapmıştır. Nitekim görsel okuryazarlık kavramı düşünüldüğünde "okuma" ve "yazma" eylemlerini içeren anlama ve anlatma süreci olduğu açıktır. Önceleri görsel okuryazarlık kavramının 'anlama' boyutu ele alınırken zamanla 'anlatma' yönü de bu kavramın tanım içeriğine dâhil olmuştur. Görsel okuryazarlık, bir imgenin mesaj içeriğine göre görselleştirilmesi, anlaşılması ve yorumlanmasıdır (Yüksel Gemalmaz, 2014). Diğer benzer tanım ise Zeren ve Arslan (2009) tarafından 'görsel imge ve sembolleri okuma ve anlama, bunlarla düşünebilme ve öğrenebilmek olarak yapılmıştır.

Medya Okuryazarlığı

1930 yıllarda ABD'de, 1950'lerden sonra Kanada, Japonya ve Avrupa ülkelerinde kullanılmaya başlanan medya okuryazarlığı kavramı yine bu ülkelerde bir beceri olarak kazandırmak için okullara gazeteler göndererek gazetelerdeki haberler üzerinden eleştirel düşünce becerilerini öğrencilere kazandırmaya çalışmışlardır (Sezer, 2019). Ülkemizde medya okuryazarlığı üzerine ilk resmi çalışmalar 2000'li yılların başında temel eğitimdeki programa bu kavramın dahil edilmesi gösterilebilir. Daha sonra Marmara Üniversitesi aracılığıyla/öncülüğüyle düzenlenen bir çalıştay yapılmıştır (Hasdemir, 2013).

Spengler'e (2004) göre medya okuryazarlığı kitle iletişim araçları ile insanlara verilen mesajların analiz edilmesi ve yorumlanmasıdır Deveci ve Çengelci'ye (2008) göre ise medyadaki mesajların sorgulanması, analiz edilmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi için gerekli olan bilgi ve becerilerdir. Bu bağlamda 21. yüzyıl

becerileri için de gerekli olan medya okuryazarlığı bireylere bir bakış açısı sağlamaktadır (Spengler 2004).

Son yapılan çalışmalardan elde edilen diğer okuryazarlık türlerine baktığımızda ağ okuryazarlığı, afet okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, yurttaşlık okuryazarlığı, oyun okuryazarlığı, karikatür okuryazarlığı, genetik okuryazarlığı, yasa okuryazarlığı, küresel okuryazarlık gibi 79 okuryazarlık türü tespit edilmiştir (Ateş ve Aşçı, 2021). Bunlardan eğitim ile doğrudan ilgili olan 17 okuryazarlık türü ise akademik okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, eleştirel okuryazarlığı, erken okuryazarlık, görsel okuryazarlık, görsel okuryazarlık, kütüphane okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, müzik okuryazarlığı, oyun okuryazarlığı, tarih okuryazarlığıdır. Mete'nin (2020) Yüksek Öğretim Kurumu tez merkezi üzerinden yaptığı 463 tez incelemesinde ise Türkiye'deki tezlerde tespit edilen okuryazarlık türü 43 olmuştur. Ayrıca aynı çalışmada öğretim programlarında da geçen okuryazarlık türleri tespit edilerek alanlarına göre sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Çalışma sonunda en çok finansal okuryazarlık alanında lisansüstü araştırma yapıldığı ortaya çıkmıştır (Mete 2020).

Temel Eğitimde Okuryazarlık Türlerinin Yeri ve Önemi

Bireyin eğitim hayatındaki önemli bir temel süreç olan ilkokulun, bireyin gelecekteki yaşantısına temel oluşturacak becerilerin oluşmasındaki önemi herkes tarafından bilinmektedir. Bu temel bilgi ve becerilerin oluşması nitekim okuma ve yazma becerileriyle yakından ilişkilidir. Okuma ve yazma becerileri, bireyin eğitim, sosyal ve toplumsal hayatına doğrudan etki etmektedir. Okuryazarlık tanımı ilk zamanlar 'okuma-yazma' olarak genel ve geleneksel bir tanıma sahipken (Kurudayıoğlu ve Tüzel 2010) bilgi ve teknoloji dünyasının hızla gelişmesi, değişen toplum değerlerinin/beklentilerinin etkisiyle 'çağın gerektirdiği bir beceri' olarak anlam sahasını genişleterek farklı okuryazarlık kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Okuma eylemi *kod okuma* ve *kod çözme* süreçlerini içerirken yazma eylemi *kod oluşturma* sürecini içerir. Bununla birlikte *okuryazarlık* kavramında ise devreye üst düzey bir süreç olan *anlam kurma* söz konusudur (Potter, 2005). Ayrıca okuma-yazma için bir bireyde olup olmamasına, okuryazarlık içinse ne derece okuryazar olduğuna bakılır. Sonuç olarak okuma-yazma bir *beceri*, okuryazarlık ise bir *yetenektir*. Şimdiye kadar okuma-yazma olarak bilinen anlamıyla *okuryazarlık*, tanımı yapılmış ve üzerinde hemfikir olunmuş bir

tanımken anlam sahası genişleyen, önüne isimler olarak yeni yeni kavramlar ortaya çıkan *okuryazarlık* ise hâlâ farklı ve yeni kavramlarla karşımıza çıkmaktadır (Kurudayıoğlu ve Tüzel 2010; Mete 2020; Ateş ve Aşçı, 2021).

Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle, yeni bilim dallarını ortaya çıkarmıştır ve bireylerin sadece temel okuma-yazma becerisine sahip olmalarının yanında, toplumsal hayata uyum sağlamak için gerekli bilgi ve becerilere de sahip olmalarını gerektirmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler nedeniyle sosyal, bilimsel ve kültürel yaşamda hızlı değişimler meydana gelmekte ve bu değişimler okuryazarlık alanlarındaki artışı hızlandırmaktadır (Bawden, 2008, s. 19). Yapılan araştırmalarda fen, matematik, sosyal bilimler, teknoloji ve spor bilimleri ile ilgili birçok okuryazarlık tanımı ortaya çıkmıştır. Burada dikkati çeken çarpıcı bir bilgi ise sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde en çok *eğitim* alanıyla ilgili okuryazarlık türünün ortaya çıkmasıdır (Sur, 2022; Mete 2020; Ateş ve Aşçı, 2021).

Temel eğitimin ilk üç yılında öncelikli amaç öğrencilere okuma-yazma becerisi kazandırma görüşü (Güneş, 2000; Cemiloğlu, 2001) artık değişen ve gelişen dünyada geçerliliğini büyük oranda kaybetmiştir. Altun ve Bangir-Alpan (2021)'ın 'Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık' çalışmasında ulaşılan genel sonuca göre Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve hayat bilgisi derslerinin öğretim programlarında, dijital okuryazarlık becerisinin 'dijital yetkinlik' olarak yer alması, Millî Eğitim Bakanlığının değişen dünya karşısında, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını dikkate aldığını göstermektedir. Buna ek olarak dijital okuryazarlık bağlamında ele alınan dijital yetkinlik konusu Erkmen ve Bakar (2018) tarafından önceki ve güncellenmiş öğretim programlarında karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak kazanım ve açıklamalar açısından %28'lik bir artış olduğunu ifade etmişlerdir.

Bireyler, temel eğitimden önce ve temel eğitim sürecinde ortaya çıkan birçok okuryazarlık türü ile karşılaşmaktadır. Bu okuryazarlık türleri temel eğitim sürecinde ve sonrasında artarak devam etmektedir (Norling ve Nillvist, 2016). Sosyal ve kültürel değişimler doğrultusunda değişen ve gelişen okur yazarlık süreci, bireyin kültürüne ve toplumuna uyum sağlayarak katılabilmesi için temel eğitim bu noktada öne çıkmaktadır (Kellner ve Share, 2005). Bu durum tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önem arz etmektedir. *Cumhuriyetten günümüze ilkökul eğitim programları ve inovatif etkisinin incelenmesi* adlı araştırmada Cumhuriyet döneminin ilk yıllarından günümüze kadar

gelen ilkokul eğitim programları zamanın ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenerek uygulanmıştır. 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşımla yeniden düzenlenen programlarımız kazanımlar ve ders içeriği açısından ezbercilikten uzaklaşmaya başlayan, günlük yaşamdan içeriklerle, daha çok öğrenci merkezli hale getirilmiştir. Bu eğitim öğretim programları 2012 yılında 4+4+4 sistemiyle birlikte kısmen yeniden düzenlenmiş 4 yıla düşen ilkokul programlarının araştırma-sorgulama, problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma becerilerini geliştirecek şekilde 2015 ve 2017 yıllarında güncellenmiştir (Gül 2018). Görüldüğü üzere temel eğitimin en kritik dönemi sayılan ilkokul sürecinde bilimsel, teknolojik, sosyal ve toplumsal yaşamdaki hızlı değişimler ve gelişmelerden dolayı ortaya çıkan farklı okuryazarlık türlerine ait kazanımlara daha da fazla önem verilmektedir. Günümüzde bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık, internet okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, eleştirel okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı gibi kavramlar farklı okuryazarlık türü olarak ortaya çıkmakla kalmamış, birbirleriyle bağlantılı ve iç içe geçmiş kavramlar olarak literatürde yer almıştır (Lankshear ve Knobel, 2008).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

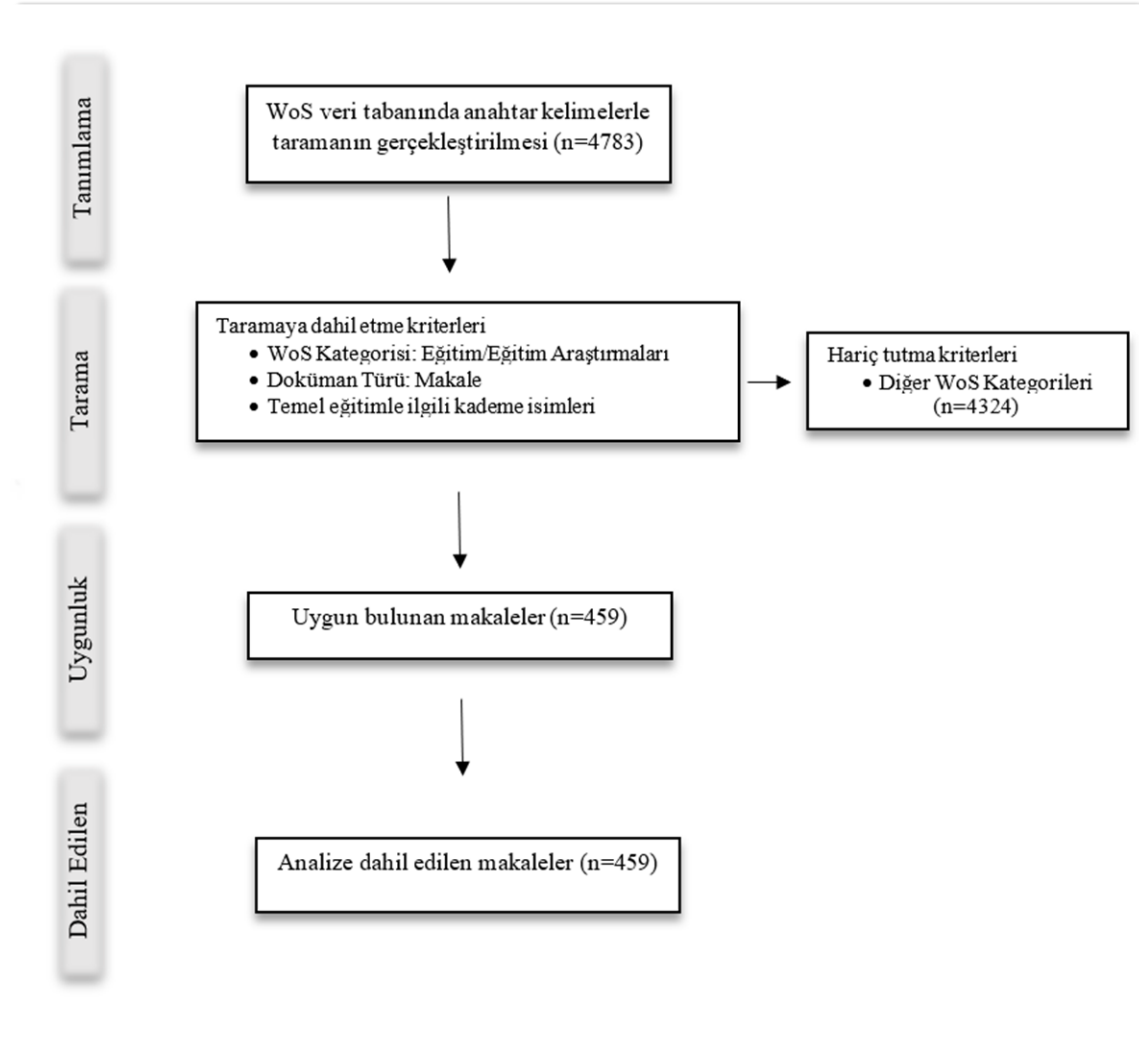
Web of Science veri tabanında temel eğitimde okuryazarlık kavramı üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi amaçlanan araştırma betimsel araştırma deseni üzerine planlanmıştır. Bu nedenle verilerin analizinde betimsel ve bibliyometrik analizler kullanılmıştır. Bibliyometrik analiz için VOSviewer yazılımı tercih edilecektir. Betimsel analiz kısmında Web of Science veri tabanından elde edilen veriler esas alınarak frekanslar oluşturulmuştur. Betimsel analiz elde edilen verilerin yeniden düzenlenmesi ve farklı boyutlarda ele alınmasına imkân tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırma Prosedürü

Web of Science (WoS), dünyanın önde gelen bilimsel atıf arama platformudur ve araştırmacılara farklı bilim dallarındaki birçok veriyi içeren bir set sunmaktadır (Li, Rollins ve Yan, 2018). Web of Science veri tabanından tarama aralığı 1975- Kasım 2022 tarih aralığını kapsayan çevrimiçi bir tarama yapılmıştır. Yapılan bu taramada öncelikle ‘literacy’ ve ‘primary education’, ‘literacy’ ve ‘primary school’, ‘literacy’ ve ‘elementary school’, ‘literacy’ ve ‘elementary students’ ifadeleri kullanılmıştır. Daha sonra ulaşılan bu verilerin araştırmanın amacına hizmet edebilmesi için temel eğitim kavramının İngilizcedeki farklı kavramları ve kademe karşılıkları da kullanılarak ‘literacy’ ve ‘grade 1’, ‘literacy’ ve ‘grade 2’, ‘literacy’ ve ‘grade 3’, ‘literacy’ ve ‘grade 4’, ve ‘literacy’ ve ‘primary students’, ‘literacy’ ve ‘first grade’, ‘literacy’ ve ‘second grade’, ‘literacy’ ve ‘third grade’, ‘literacy’ ve ‘fourth grade’, ‘literacy’ ve ‘fifth grade’ anahtar kelimeleri ile filtrelenmiştir. Web of Science veri tabanı taramasından elde edilen veriler, WoS kategorilerinden ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ kategorisinde ‘makaleler’ filtresi ile sınırlandırılmıştır. Taranan indeksler ise SCI-Expanded, SSCI, A&HCI, CPCI-S, CPCI-SSH, BKCI-S, BKCI-SSH ve ESCI olarak işaretlenmiştir.

Arama ifadeleri ile aynı sonuçlara ulaşmamak adına filtrelemeler ile daha önce aranan ifadeler tarama dışında tutularak tarama yapılmıştır. Ulaşılan veriler hem excel hem de txt dosya biçimlerinde indirilmiştir. Excel formatındaki veriler herhangi bir hata olup olmadığını tespit etmek için WoS kategorileri ve makale filtreleri yeniden kontrol

edilmiştir. Araştırma dokümanlarının taranması ve belirlenmesine yönelik akış şeması Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Dokümanlarının Taranması ve Belirlenmesine Yönelik Akış Şeması

WoS veri tabanında araştırma ile ilgili yapılan taramada öncelikle ‘literacy’ ve ‘primary education’ (839), ‘literacy’ ve ‘primary school’ (1966), ‘literacy’ ve ‘elementary school’ (1639), ‘literacy’ ve ‘elementary students’ (339) ifadeleri kullanılarak toplam 4783 çalışmaya ulaşılmıştır. Daha sonra ulaşılan bu verilerin araştırmanın amacına hizmet edebilmesi için temel eğitim kavramının İngilizcedeki farklı kavramları ve kademe karşılıkları da kullanılarak ‘literacy’ ve ‘grade 1’, ‘literacy’ ve ‘grade 2’, ‘literacy’ ve ‘grade 3’, ‘literacy’ ve ‘grade 4’, ve ‘literacy’ ve ‘primary students’, ‘literacy’ ve ‘first grade’, ‘literacy’ ve ‘second grade’, ‘literacy’ ve ‘third grade’, ‘literacy’ ve ‘fourth grade’, ‘literacy’ ve ‘fifth grade’ anahtar kelimeleri ile filtrelenmiştir. Bu filtreleme sonucunda 459 makaleye ulaşılmıştır. Ulaşılan makaleler

WoS veri tabanındaki kategorilerden ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ kategorisindeki çalışmalarda geçmektedir. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen verilerin temel eğitim kavramının İngilizcedeki farklı anlamlara gelen ve ayrı sınıf düzeylerinde de bulunan kavram karşılıklarından hareketle daha derinlemesine bir tarama yapılmıştır. Bu tarama sonucuna göre ulaşılan 4783 çalışma sayısı, WoS kategorileri ve makale filtreleriyle 459 makaleye düşmüştür.

Verilerin Analizi

Bibliyometri (bibliometrics), kelime kökeni olarak ‘biblio’ ve ‘metric’ kelimelerinden gelmektedir (Sengupta, 1992). Bibliyometrik çalışmalarda araştırılan alanın genel yapısı ve istatistiksel analizinin yapılmasına imkân sağlar. İki kategoride yürütülen bibliyometrik çalışmalar, betimleyici nitelikte olup belirli yıl aralığında gerçekleştirilen yayın sayısı, ülkelerin, yılların ve yazarların sıraya konulmasını sağlar. Diğerleri ise yayınların atıf alma durumunu modelleyerek aynı alandaki diğer yayınlara ve araştırmacılara nasıl bir etki yaptığının ortaya çıkarılması için gerçekleştirilen değerlendirici niteliktedir (McBurney ve Novak, 2002). Bibliyometrik bir araştırmada ilgili alana ait ‘performans analizi’ ile bibliyometrik öğelere ait (yazar, dergi, kavram, atıf, kurum, ülke, konu) genel görünüm, ‘bilimsel alan haritalama’ ile bibliyometrik öğeler arasındaki farklı yönlerden ilişki ağları (iş birliği ağı, kavramsal ağ ve atıf ağı) ortaya konmaktadır (Block ve Fisch, 2020). Bu doğrultuda bibliyometrik analiz, bilimsel üretimi sınıflandırmak, kalite ve etkisini ölçmek için kullanılır ancak herhangi bir araştırmanın entelektüel, kavramsal ve sosyal yapılarını, evrimini ve dinamik yönlerini de görüntülemek ve analiz etmek için yararlı bir araçtır.

Verilerin analizi için Web of Science ile uyumlu çalışan VOSviewer programı tercih edilecektir. Bu program sayesinde ulaşılan veriler arasında ilişkiler kurma ve bu ilişkilerin ortaya çıkmasına imkân sağlanacaktır. Java tabanlı çalışan VOSviewer (Version 1.6.18/Yayınlanma tarihi 24 Temmuz 2022) programının yakınlaştırma özelliği, verileri farklı formatlarda ve farklı biçimlerde kaydetme imkânı sayesinde oluşan haritalar içindeki ilişkileri görmek çok kolaydır. VOSviewer programı, ortak atıf ağlarından hareketle yazar, yayın veya dergiler arasındaki birlikteliği ortaya koyarak çeşitli haritalar meydana getirebilmektedir (VOSviewer, 2022)

Web of Science veri tabanında yapılan taramalar sonucunda ulaşılan veriler VOSviewer programında bibliyometrik veri tabanı bölümünden dosyalar halinde

yüklenmiştir. Araştırmanın alt problemlerine göre Co-authorship, Co-occurrence, Citation, Bibliographic coupling, Co-citation analiz türlerinden, araştırmanın amacı doğrultusunda VOSviewer programında analizler yapılmıştır. Ayrıca betimsel analizlerin yapılabilmesi için ağ haritasının ortaya çıkma aşamasından hemen önce işlenen veriler, ayrı olarak txt ve excel formatında kaydedilmiştir. Bu işlenmiş verilerden alt problemler doğrultusunda frekanslar çıkarılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

1. Web Of Science (Wos) Veri Tabanında ‘Temel Eğitim’ ve ‘Okuryazarlık’ Anahtar Kelimeleriyle Taranan Makalelerdeki Okuryazarlık Türleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi Web of Science (WoS) veri tabanında ‘temel eğitim’ ve ‘okuryazarlık’ anahtar kelimeleriyle taranan makalelerdeki okuryazarlık türleri nelerdir? alt problemi doğrultusunda elde edilen makaleler incelendiğinde elde edilen 48 farklı okuryazarlık türü Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Makalelerde Geçen Okuryazarlık Türleri

Okuryazarlık Türü	f	Okuryazarlık Türü	f	Okuryazarlık Türü	f	Okuryazarlık Türü	f
Okuryazarlık	169	Disiplin Okuryazarlığı	7	Doğal Okuryazarlık	5	Dil Okuryazarlığı	1
Dijital Okuryazarlık	43	Bilgi ve Teknoloji Okuryazarlığı	7	Okul Öncesi Okuryazarlık	5	Ruh Sağlığı Okuryazarlığı	1
Bilimsel Okuryazarlık	25	Çoklu Okuryazarlık	7	Teknolojik Okuryazarlık	3	Müzik Okuryazarlığı	1
Bilgi ve İletişim Tek. Okuryazarlığı	19	Akademik Okuryazarlık	6	Değerlendirme Okuryazarlığı	1	Ulusal Okuryazarlık	1
Medya Okuryazarlığı	19	Ev Okuryazarlık Ortamı	6	Görsel-İşitsel Okuryazarlık	1	Okyanus Okuryazarlığı	1
Erken Okuryazarlık	17	İstatistik Okuryazarlığı	6	İki Dilli Okuryazarlık	1	Ebeveyn Okuryazarlığı	1
Bilgi Okuryazarlığı	13	Ergen Okuryazarlığı	5	Biyoteknolojik Okuryazarlık	1	Fiziksel Okuryazarlık	1
Görsel Okuryazarlık	13	Dijital Medya Okuryazarlığı	5	Kartografik Okuryazarlık	1	İnsan Sonrası Okuryazarlık	1
Eleştirel Okuryazarlık	11	Ekolojik Okuryazarlık	5	Bilgisayar Okuryazarlığı	1	Dini Okuryazarlık	1
Gelişen Okuryazarlık	11	Aile Okuryazarlığı	5	Eleştirel Medya Okuryazarlığı	1	Yerel Okuryazarlık	1
Çevre Okuryazarlığı	8	Sağlık Okuryazarlığı	5	Finansal Okuryazarlık	1	Web Tabanlı Okuryazarlık	1
Duygusal Okuryazarlık	8	Matematik Okuryazarlığı	5	Entegre Okuryazarlık	1	Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı	1

Tablo 1 incelendiğinde WoS veri tabanında temel eğitim ve okuryazarlık kavramlarıyla ilgili bulunan okuryazarlık türleri arasında ‘okuryazarlık’ kavramının 169 makalede geçtiği görülmektedir. Buradaki ‘okuryazarlık’ kavramı en temel anlama

sahip ‘okuma yazma bilme’ anlamındadır. İncelenen makalelerde en çok araştırılan ikinci okuryazarlık türü (f=43) ise ‘dijital okuryazarlık’ kavramıdır. ‘Bilimsel okuryazarlık’ kavramı ise incelenen makalelerde en çok araştırılan üçüncü (f=25) okuryazarlık türüdür. Bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı ise aynı sıklıkla (f=19) tabloda yer almıştır.

Web of Science veri tabanında temel eğitim ve okuryazarlık kavramlarıyla yapılan taramada bulunan okuryazarlık türlerine ait (f=48) kelime bulutu, okuryazarlık türlerinin yoğunluğunu ortaya çıkarmak amacıyla Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Okuryazarlık Türlerine İlişkin Kelime Bulutu

Şekil 2 incelendiğinde WoS veri tabanında yapılan tarama sonucunda makalelerden elde edilen 48 farklı okuryazarlık türü, frekans yoğunluğuna göre daha büyük puntolarla yer aldığı görülmektedir. Kelime bulutu görselinde küçük puntolarla yer alan okuryazarlık türlerinin büyük puntolarla yer alan kavramlara göre daha az geçtiği görülmektedir.

2. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Anahtar Kelimesi ile Taranan Yayınların Web of Science (Wos) Kategorileri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi ‘temel eğitim’ ve ‘okuryazarlık’ anahtar kelimesi ile taranan yayınların Web of Science (WoS) kategorileri nelerdir? alt problemine yönelik gerçekleştirilen taramada elde edilen WoS kategorilerinden ilk 10 kategori Tablo 2’de sunulmuştur.

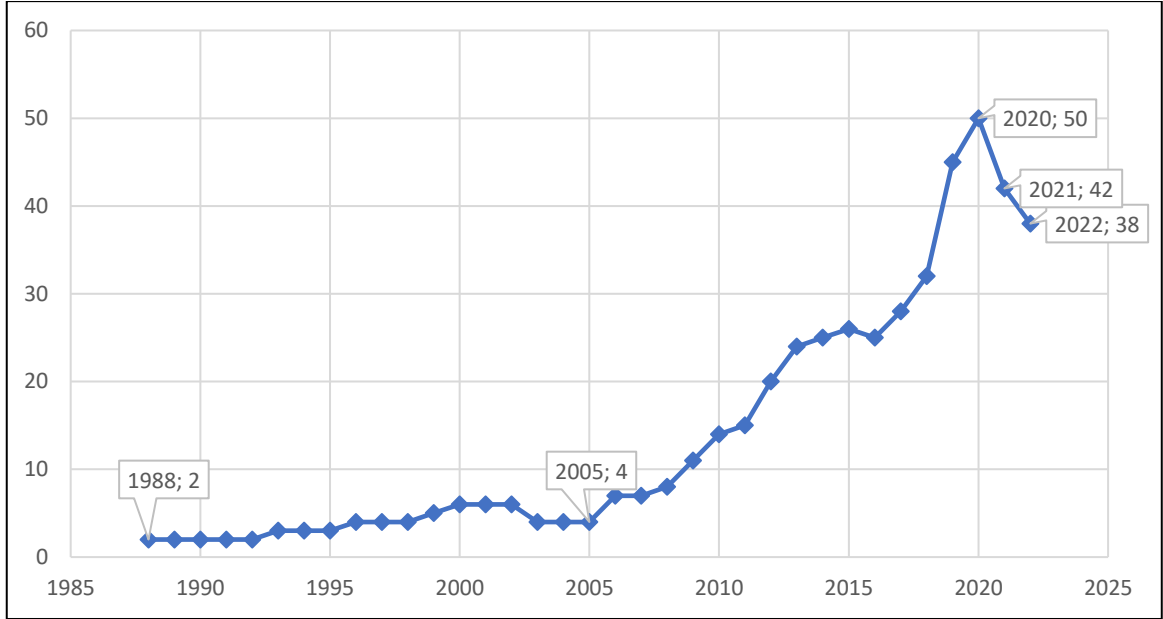
Tablo 2. Gerçekleştirilen Tarama Sonucu Ulaşılan Kategoriler

Sıra	WoS Kategorileri	f
1	Eğitim / Eğitim Araştırmaları	459
2	Eğitim Psikolojisi	79
3	Gelişim Psikolojisi	56
4	Dil / Dil Bilimi	45
5	Disiplinlerarası Sosyal Bilimler	34
6	Eğitim Bilimleri Disiplinleri	30
7	Multidisipliner Psikoloji	28
8	Disiplinlerarası Sosyal Bilimler	27
9	Bilgisayar Bilimi Disiplinlerarası Uygulamalar	22
10	Toplum, Çevre, İş Sağlığı	21

Tablo 2 incelediğinde Web of Science (WoS) veri tabanında temel eğitim ve okuryazarlık kavramlarıyla gerçekleştirilen taramada erişilen makaleler en çok (f=459) ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ kategorisinde yer aldığı görülmektedir. Bu tabloda ayrıca psikoloji alanından üç kategori, dil bilimden bir kategori, sosyal bilimlerden iki kategori yer almıştır. Eğitim bilimleri, Bilgisayar ve Toplum/Çevre alanından ise bir kategori yer almaktadır.

3. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ Kategorisinde Yer Alan Makalelerin Yayınlanma Yılları ve Makalelerin Yayın Dilleri Nelerdir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

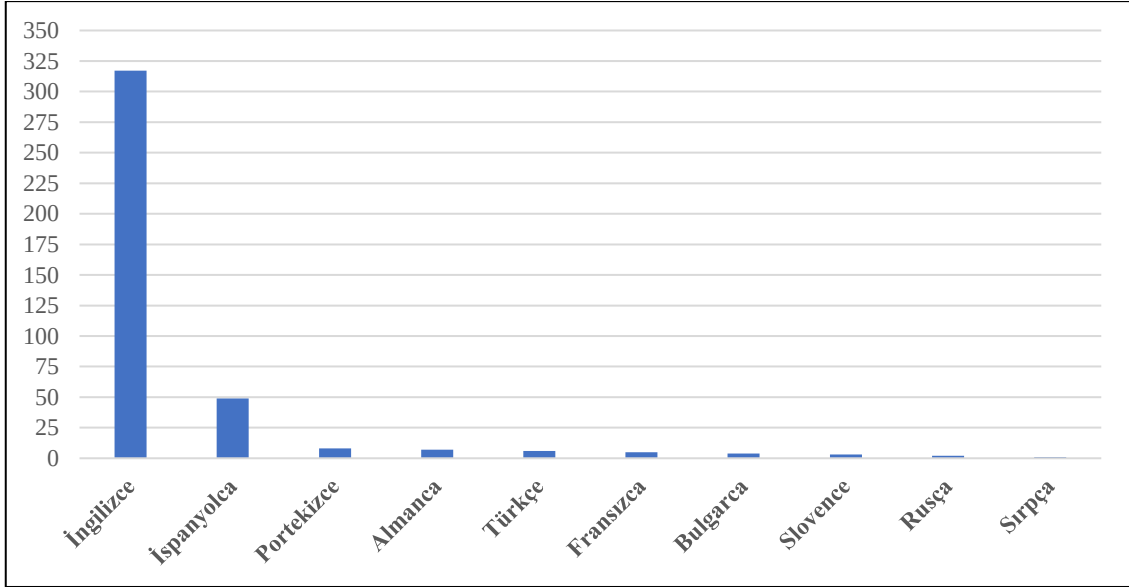
Araştırmanın üçüncü alt probleminde yer alan ‘temel eğitim’ ve ‘okuryazarlık’ alanıyla ilgili eğitim/eğitim araştırmaları kategorisinde yer alan makalelerin yılları nelerdir? sorusu doğrultusunda analiz edilen makalelere ait yıllara göre sayısal dağılım Grafik 1’de sunulmuştur.

Grafik 1. Yıllara göre Makalelerin Sayısal Dağılımı

Grafik 1 incelendiğinde WoS veri tabanında temel eğitim alanı, okuryazarlık kavramı ve makale filtreleri ile ulaşılan verilerde ilk makalenin 1988 yılında yayınlandığı görülmektedir. 2005 yılına kadar doğrusal -yatay eksenli- bir artış olduğu görülmektedir. 2005 yılından 2020 yılına kadar kararlılıkla artan bir eğilim göze çarpmaktadır. Bu eğilim ise 2020 yılında zirveye ulaşmıştır. 2020 yılında başlayan pandemi ile birlikte bu artışın gözlemlendiğini söylenilebilir. 2020 yılından sonra 2021-2022 yılında ilgili araştırmalar nispeten azalmıştır.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde yer alan ‘temel eğitim’ ve ‘okuryazarlık’ alanıyla ilgili eğitim/egitim araştırmaları kategorisinde yer alan makalelerin yılları nelerdir? sorusu doğrultusunda analiz edilen makalelerden edilen sayısal veriler Grafik 2’de sunulmuştur.

Grafik 2. Makalelerde Etkin Yayın Dillerinin Dağılım Grafiği

Grafik 2 incelediğinde WoS veri tabanında temel eğitim alanı, okuryazarlık kavramı ve makale filtreleri ile ulaşılan verilerde en fazla yayın yapılan dillerin başında İngilizce ($f=317$) ve İspanyolca ($f=49$) gelmektedir. İngilizce dilinin diğer yayın dillerine göre fazla olmasının sebebi, İngilizcenin bilim dünyasında yaygın kullanımıdır. Türkçe olarak yayınlanan makale sayısı ise 6'dır.

4. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili 'Eğitim/Eğitim Araştırmaları' Kategorisinde Yer Alan Makalelerin Anahtar Kelime Ağı Nasıldır? Alt Problemine İlişkin Bulgular

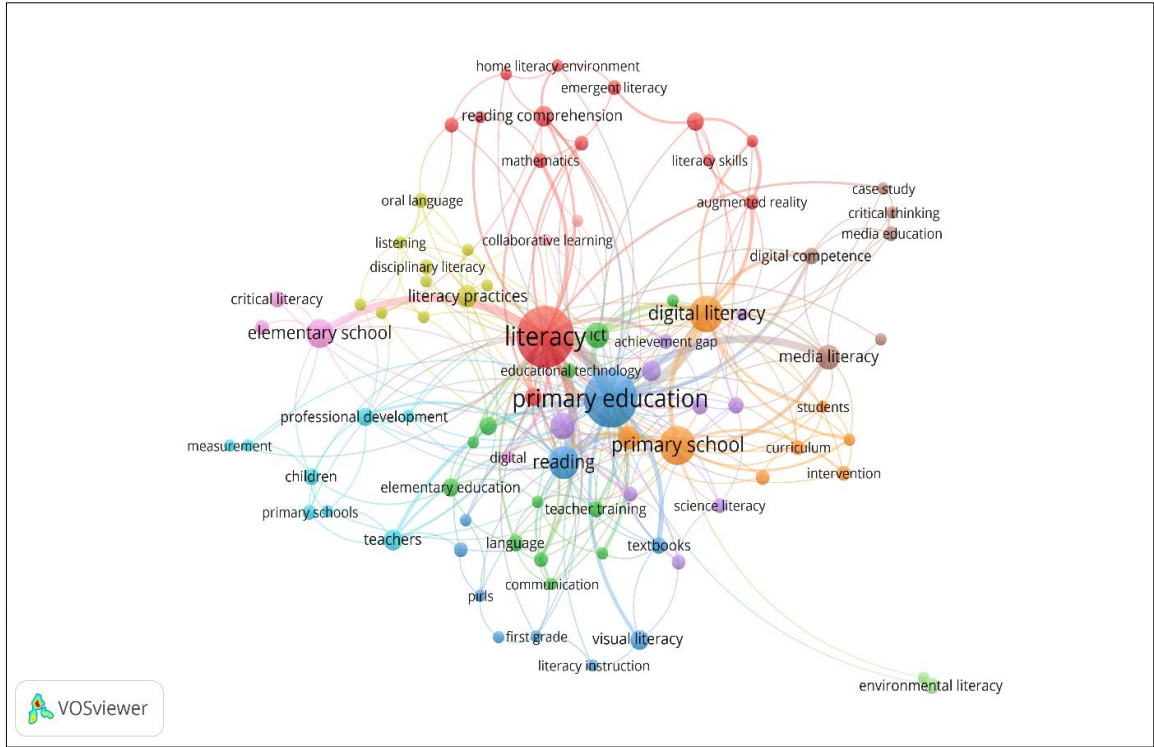
Araştırmanın dördüncü alt problemde yer alan 'temel eğitim' ve 'okuryazarlık' alanıyla ilgili eğitim/egitim araştırmaları kategorisinde yayınlanan makalelerin anahtar kelime ağı nasıldır? sorusu doğrultusunda VOSviewer programında "makaleler arasında en az 3 defa geçmesi" durumuna bakılarak 1103 anahtar kelime arasından öne çıkan (eşik değer) 85 anahtar kelimedenden ilk 15 anahtar kelime Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. En Sık Kullanılan Anahtar Kelimeler

Sıra	Anahtar Kelime	Sıklık	Toplam Bağlantı Gücü
1	literacy	71	85
2	primary education	63	90
3	primary school	28	32
4	digital literacy	24	43
5	reading	20	38
6	elementary school	15	16
7	scientific literacy	13	13
8	information and communication technology	12	21
9	media literacy	11	20
10	writing	10	22
11	literacy practices	9	11
12	teachers	8	12
13	reading comprehension	8	11
14	early literacy	8	6
15	visual literacy	7	6

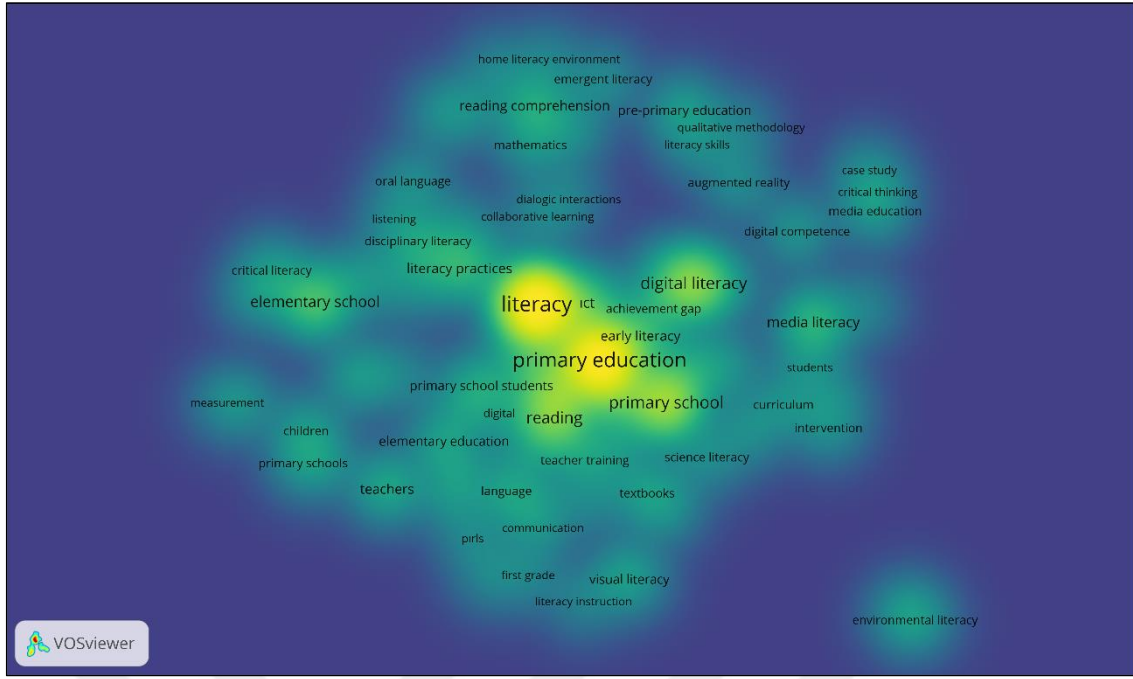
Tablo 3’ incelendiğinde WoS veri tabanında temel eğitim alanı, okuryazarlık kavramı ve makale filtreleri ile ulaşılan makaleler arasında en sık kullanılan anahtar kelime *literacy* (f=85) olarak ortaya çıkmıştır. Fakat ikinci sırada *primary education* anahtar kelimesi (f=63) makaleler arasında en çok geçen ikinci anahtar kelime olmasına rağmen toplam bağlantı gücü en çok çıkan (f=90) anahtar kelime olmuştur. Diğer anahtar kelimeler arasında araştırmamızın amacı doğrultusunda göze çarpan okuryazarlık türleri de ilk 15 anahtar kelime arasına girmiştir. Bu okuryazarlık türleri ise *digital literacy*, *scientific literacy*, *information and communication technology*, *media literacy* ve *visual literacy* kavramlarıdır. Bunlara ek olarak *literacy practices*, *reading*, *writing* ve *reading comprehension* anahtar kelimeleri okuryazarlık kavramının en temel anlamına gelen *literacy* anahtar kelimesi ile ilişkilidir.

VOSviewer programında elde edilen veriler ‘makaleler arasında en az 3 defa geçmesi’ seçeneği ile filtrelenmiştir. Bu doğrultuda 1103 anahtar kelime arasından 85 (eşik değerin) anahtar kelimenin birbiriyle ilişkisini gösteren ağ haritası Şekil 3’te sunulmuştur.

Şekil 3. Makalelerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelere İlişkin Ağ Haritası

Şekil 3 incelendiğinde 85 eşik değere sahip anahtar kelimeler 11 kümede (11 farklı renk) toplanmıştır. Bu anahtar kelimeler birbirleri arasındaki bağlantı sayısı $f=291$ iken ve toplam bağlantı gücü ise $f=416$ olarak Şekil 3'te görülmektedir. Analiz edilen makalelerin anahtar kelimeleri 'makaleler arasında en az 3 defa geçmesi' filtreleme seçeneği ile literacy, early literacy, digital literacy, scientific literacy, visual literacy, ict literacy, information literacy, home literacy, critical literacy, health literacy, reading literacy, literacy development gibi farklı okuryazarlık türleri Şekil 3'teki ağ haritasında gösterilmektedir. Primary education, primary school, media literacy, digital literacy ve elementary school anahtar kavramlarının birbirleri ile güçlü bağlantılar (kalın renkli çizgiler) kurduğu ağ haritasında görülebilir. VOSviewer programında (85 eşik değerde) analiz edilen anahtar kelimelere ait yoğunluk haritası Şekil 4'te sunulmuştur.

Şekil 4. Makalelerde En Çok Kullanılan Anahtar Kelimelere İlişkin Yoğunluk Haritası

Şekil 4 incelendiğinde sarı renkli alanlarda yer alan *literacy*, *primary education*, *primary*, *school*, *digital literacy* anahtar kelimelerinin çok yoğun olarak geçtiğini ifade etmektedir. Sarı renkten yeşile renge doğru sık geçen anahtar kelimelerin *elementary school*, *scientific literacy*, *information and communication technology*, *media*, *literacy*, *writing*, *literacy practices*, *teachers*, *reading comprehension*, *early literacy*, *visual literacy* olduğu Şekil 3'te görülmektedir. Yeşil renkte yer alan anahtar kelimelerin ise diğer renklere göre makalelerde daha az geçtiği görülmektedir.

5. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili ‘Eğitim/Eğitim Araştırmaları’ Kategorisinde En Çok Atıf Alan Makalelerin Ağı ve Bu Makalelerin Ortak Atıf Ağı Nasıldır? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ‘okuryazarlık’ ve ‘temel eğitim’ alanıyla ilgili ‘eğitim/eğitim araştırmaları’ kategorisinde en çok atıf alan makaleler hangileridir?” sorusu doğrultusunda elde edilen veriler VOSviewer programında ‘en az bir yayına 10 atıf’ seçeneği ile filtreleme yapılarak analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda en çok atıf alan 15 makale Tablo 4’te sunulmuştur.

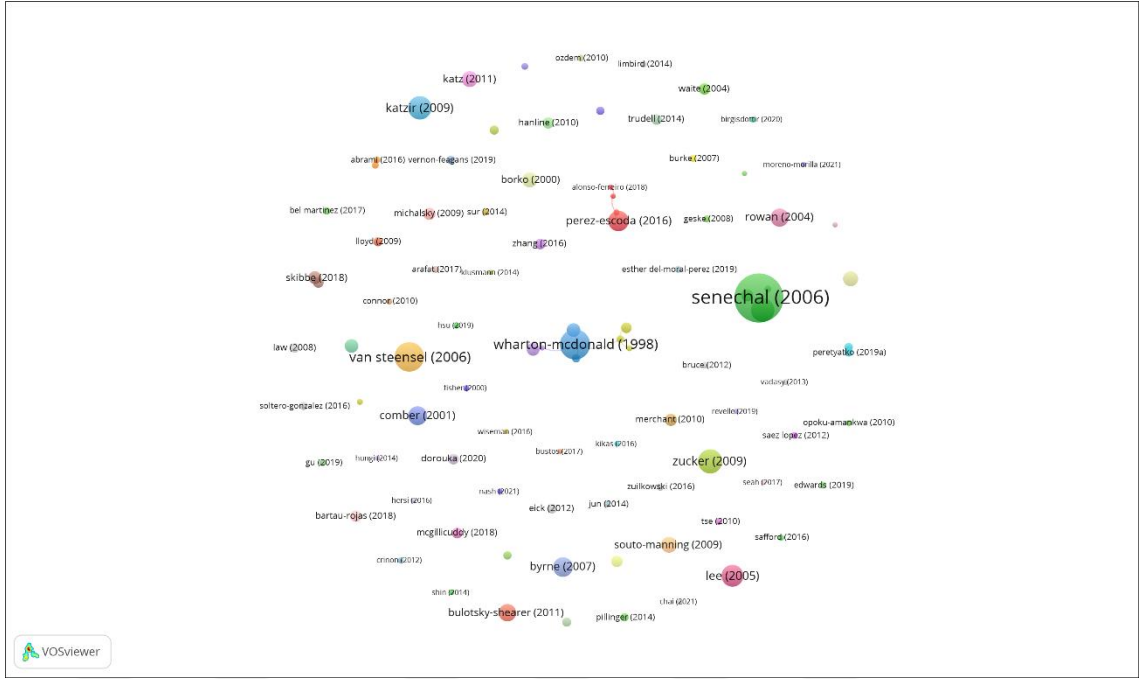
Tablo 4. En Çok Atıf Alan Makaleler

	Makale Künyesi	Atıf Sayısı
1	Sénéchal, M. (2006). Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for pleasure. <i>Scientific studies of reading</i> , 10(1), 59-87	351
2	Wharton-McDonald, R., Pressley, M., ve Hampston, J. M. (1998). Literacy instruction in nine first-grade classrooms: Teacher characteristics and student achievement. <i>The elementary school journal</i> , 99(2), 101-128.	161
3	Van Steensel, R. (2006). Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education. <i>Journal of research in reading</i> , 29(4), 367-382.	151
4	Zucker, T. A., Moody, A. K., ve McKenna, M. C. (2009). The effects of electronic books on pre-kindergarten-to-grade 5 students' literacy and language outcomes: A research synthesis. <i>Journal of educational computing research</i> , 40(1), 47-87.	113
5	Hindman, A. H., Skibbe, L. E., Miller, A., ve Zimmerman, M. (2010). Ecological contexts and early learning: Contributions of child, family, and classroom factors during Head Start, to literacy and mathematics growth through first grade. <i>Early childhood research quarterly</i> , 25(2), 235-250.	107
6	Katzir, T., Lesaux, N. K., ve Kim, Y. S. (2009). The role of reading self-concept and home literacy practices in fourth grade reading comprehension. <i>Reading and Writing</i> , 22(3), 261-276.	104
7	Lee, O., Deaktor, R. A., Hart, J. E., Cuevas, P., ve Enders, C. (2005). An instructional intervention's impact on the science and literacy achievement of culturally and linguistically diverse elementary students. <i>Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching</i> , 42(8), 857-887.	96
8	Pérez-Escoda, A., Castro-Zubizarreta, A., ve Fandos-Igado, M. (2016). Digital Skills in the Z Generation: Key Questions for a Curricular Introduction in Primary School. <i>Comunicar. Media Education Research Journal</i> , 24(2).	87
9	Byrne, B., Samuelsson, S., Wadsworth, S., Hulslander, J., Corley, R., DeFries, J. C., ve Olson, R. K. (2007). Longitudinal twin study of early literacy development: Preschool through Grade 1. <i>Reading and Writing</i> , 20(1), 77-102.	79
10	Comber, B., Thomson, P., ve Wells, M. (2001). Critical literacy finds a "place": Writing and social action in a low-income Australian grade 2/3 classroom. <i>The Elementary School Journal</i> , 101(4), 451-464.	76
11	Rowan, B., Camburn, E., ve Correnti, R. (2004). Using teacher logs to measure the enacted curriculum: A study of literacy teaching in third-	72

	grade classrooms. <i>The Elementary School Journal</i> , 105(1), 75-101.	
12	Bulotsky-Shearer, R. J., ve Fantuzzo, J. W. (2011). Preschool behavior problems in classroom learning situations and literacy outcomes in kindergarten and first grade. <i>Early Childhood Research Quarterly</i> , 26(1), 61-73.	64
13	Katz, D. L., Katz, C. S., Treu, J. A., Reynolds, J., Njike, V., Walker, J., ve Michael, J. (2011). Teaching healthful food choices to elementary school students and their parents: The Nutrition Detectives™ Program. <i>Journal of School Health</i> , 81(1), 21-28.	55
14	Souto-Manning, M. (2009). Negotiating culturally responsive pedagogy through multicultural children's literature: Towards critical democratic literacy practices in a first-grade classroom. <i>Journal of Early Childhood Literacy</i> , 9(1), 50-74.	55
15	Spillane, J. P. (2000). A fifth-grade teacher's reconstruction of mathematics and literacy teaching: Exploring interactions among identity, learning, and subject matter. <i>The elementary school Journal</i> , 100(4), 307-330.	54

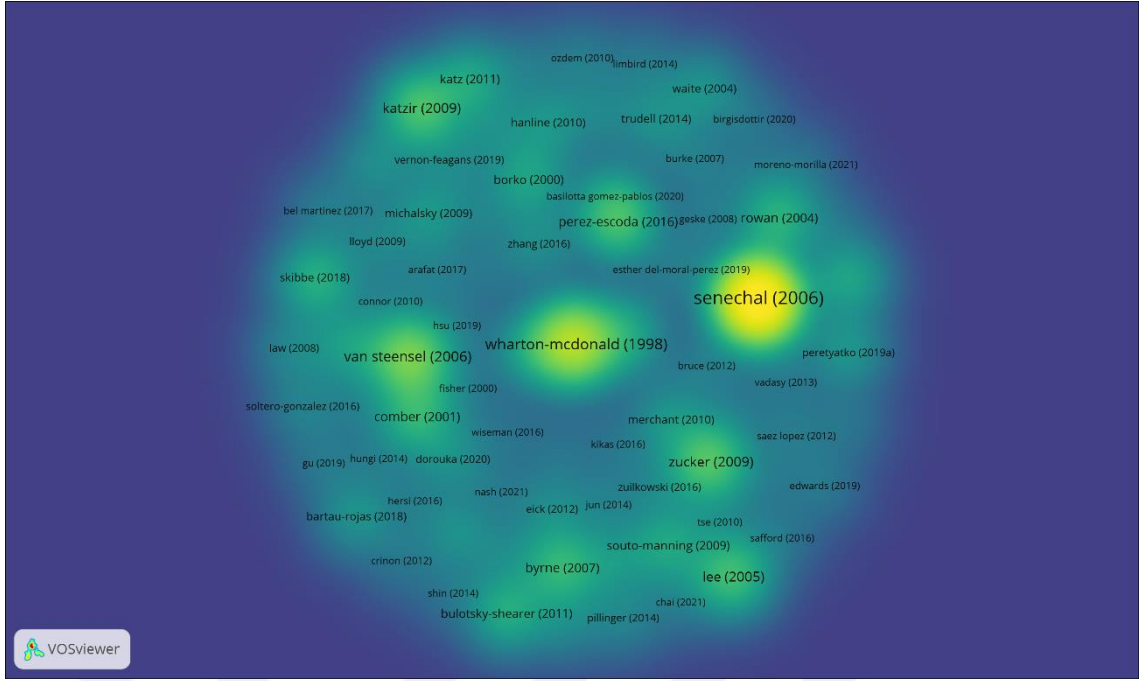
Tablo 4 incelendiğinde en çok atıf alan makale Sénéchal'nın (2006) *Scientific Studies of Reading* dergisinde yayınlanan "Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for pleasure" 351 atıfla ilk sıradadır. Bu araştırmada Sénéchal (2006), evdeki erken okuryazarlık deneyimleri ile çocukların anaokulu okuryazarlık becerileri, 1. sınıf kelime okuma ve heceleme becerileri ve 4. sınıf okuduğunu anlama, akıcılık, heceleme ve zevk için okuma arasındaki boylamsal ilişkileri incelemiştir. Buradan hareketle bu çalışmada geçen "literacy" kavramının en temel tanımı olan 'okuma yazma' ile ilgilidir.

Tablo 4'teki en çok 15 atıf alan makaleler incelendiğinde okuryazarlık kavramının genellikle okuma yazma ile ilgili olduğu fakat gıda ve beslenme okuryazarlığı (Katz ve diğerleri, 2011), dijital okuryazarlık (Pérez-Escoda ve diğerleri, 2016), eleştirel okuryazarlık (Souto-Manning, 2009) gibi farklı okuryazarlık türleri hakkında araştırma yapıldığı ortaya anlaşılmaktadır. VOSviewer programında "en az bir yayına 10 atıf" şeklinde filtreleme yapıldığında ortaya çıkan ağ haritası, Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5. En Az 10 Atıf Alan Makalelere İlişkin Ağ Haritası

Şekil 5 incelendiğinde ağ haritası, en az bir yayına 10 atıf filtrelemesi ile 459 makaleden 94 eşik değere (makaleye) ulaşılmıştır. VOSviewer programında analizi yapılan bu makaleler 80 küme oluşturmuştur. İlk 8 kümede yer alan makalelerde en az 2 yazar bulunmaktadır. Diğer kümeler ise tek yazardan oluşmaktadır. Şekil 5'te yeşil renk ile gösterilen Sénéchal (2006) grubu ile kırmızı küme ile gösterilen Pérez-Escoda (2016) grubu 4 yazardan oluşmaktadır. Ağ haritasının ortasında yer alan mavi renkli kümedeki Wharton-Mcdonald (1998) grubu ile hemen yan tarafında bulunan sarı renkli kümedeki Block (2022) grubu 3 yazardan oluşmaktadır. Geriye kalan 4 küme ise ikişer yazardan oluşmaktadır. Bu kümelerin ve yazarların aralarındaki bağ (link) sayısı ise 16'dır. VOSviewer programında en çok atıf alan makalelerin analizi sonucunda ortaya çıkan yoğunluk haritası ise Şekil 6'da sunulmuştur.

Şekil 6. En Az 10 Atıf Makalelere İlişkin Yoğunluk Haritası

Şekil 6 incelendiğinde en az 10 atıf alan makalelerin atıf sayısına göre Sénéchal'ın (2006) en yüksek atıfla sarı renk ile yoğunluk haritasında yer almaktadır. Wharton-Mcdonald (1998) ve Van Steensel (2006) ise daha az yoğunluğuna sahip sarı renkli bölgede yer almaktadır. Diğer yazarların ağ haritasında yerleştikleri renkler ise atıf sayısına göre sarıdan yeşile doğru yer alan bölgelerde olduğu görülmektedir.

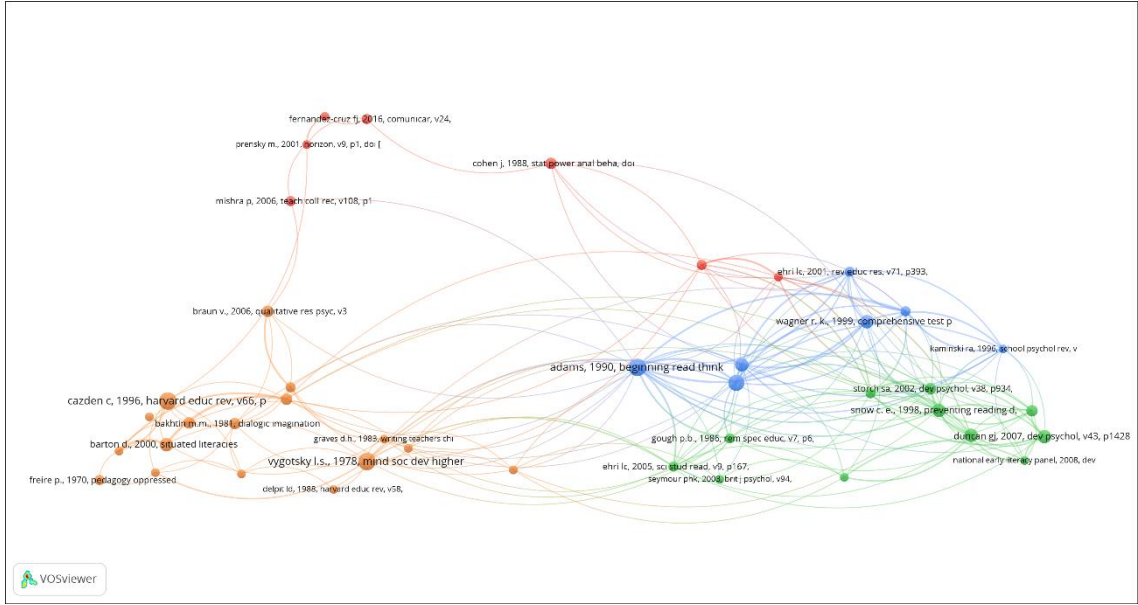
Araştırmanın beşinci alt probleminin temel eğitim ve okuryazarlık alanıyla ilgili 'eğitim/eğitim araştırmaları' kategorisindeki makalelerin ortak atıf ağı nasıldır? sorusu doğrultusunda VOSviewer programında 'alıntılanan çalışmaya en az 6 kere atıf yapılması' şeklinde filtrelenerek 45 eşik değer ortaya çıkmıştır. Bu eşik değerlerden 2 tanesi 'başlık bulunamadı/no title captured' hatasından dolayı analizden çıkarılmıştır. 1 eşik değer ise diğer makaleler ile bağ kuramadığından ortak atıf analizine dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda ortak atıfta bulunan yayınların 17'si Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Makalelerin Ortak Atıf Yaptıkları Çalışmalar

Sıra	Makale Künyesi	Ortak Atıf Sayısı	Toplam Bağlantı Gücü	Google Akademik Atıf Sayısı
1	Vygotsky, L. (1978). <i>Mind in society: The development of higher psychological processes</i> . Harvard University Press	12	17	143.814
2	Adams, M. J. (1994). <i>Beginning to read: thinking and learning about print</i> .	12	41	12.485
3	Cazden, C., Cope, B., Fairclough, N., Gee, J., Kalantzis, M., Kress, G., ve Nakata, M. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. <i>Harvard Educational Review</i> , 66(1), 60-92.	12	10	3.690
4	Juel, C. (1988). Learning to read and write: A longitudinal study of 54 children from first through fourth grades. <i>Journal of educational Psychology</i> , 80(4), 437.	11	35	4.206
5	Snow, C.E., Burns, M.S., ve Griffin, P. (eds.) (1998). Preventing reading difficulties in young children. <i>Washington, DC: National Academy Press</i> , 432 pp.	9	24	12.148
6	Stanovich, K. E. (2009). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. <i>Journal of Education</i> , 189(1-2), 23-55.	9	22	10.503
7	Duncan, G. J., Dowsett, C. J., Claessens, A., Magnuson, K., Huston, A. C., Klebanov, P., ve Japel, C. (2007). School readiness and later achievement. <i>Developmental Psychology</i> , 43(6), 1428.	9	15	6.751
8	Whitehurst, G. J., ve Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. <i>Child Development</i> , 69(3), 848-872.	9	20	4.303
9	Barton, D., Hamilton, M., ve IvaniÚc, R. (Eds.). (2000). <i>Situated Literacies</i> (pp. 7-15). London: Routledge.	9	13	2.978
10	Wagner, R. K., Torgesen, J. K., Rashotte, C. A., ve Pearson, N. A. (1999). Comprehensive test of phonological processing: CTOPP. Austin, TX: Pro-ed.	9	27	2.957
11	Cohen, J. (1988). <i>Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences</i> (2nd ed.). Routledge.	8	7	234.833
12	Braun, V., ve Clarke, V. (2006). Using thematic	8	7	152.128

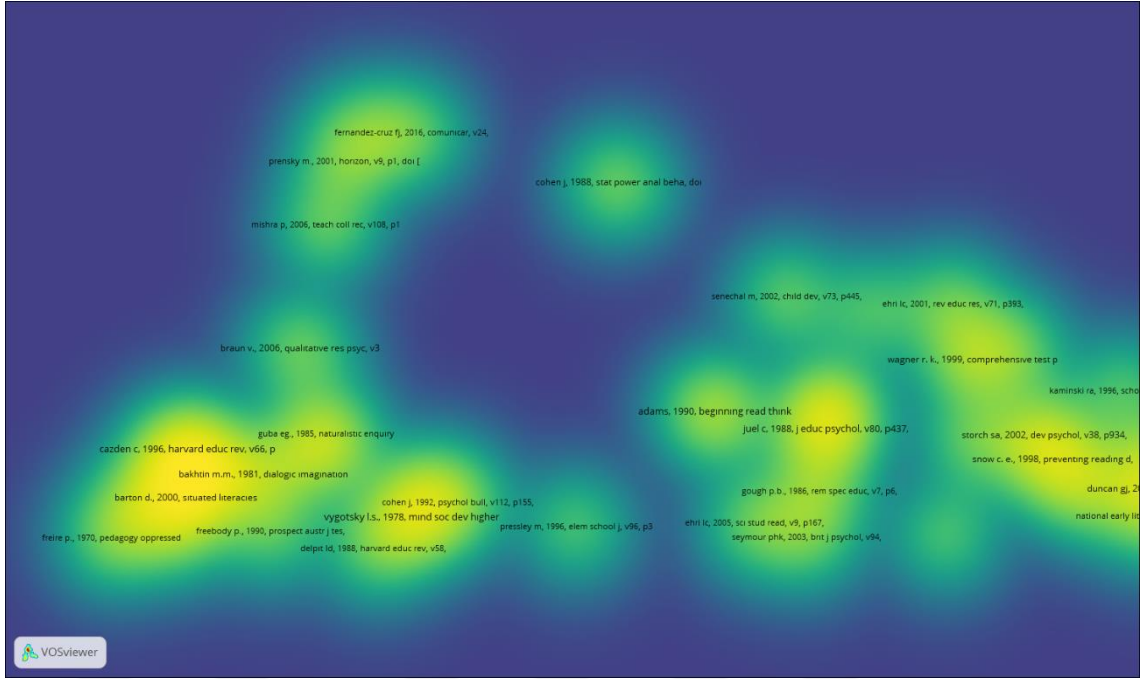
	analysis in psychology. <i>Qualitative research in psychology</i> , 3(2), 77-101.			
13	Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). <i>Qualitative data analysis: An expanded sourcebook</i> . Sage.	8	5	141.943
14	Bakhtin, M. (1981). <i>The dialogic imagination: Four essays</i> . Austin: University of Texas Press	8	7	49.241
15	Raudenbush, S. W., ve Bryk, A. S. (2002). <i>Hierarchical linear models: Applications and data analysis methods (Vol. 1)</i> . Sage.	8	14	32.264
16	Heath, S. B. (1983). <i>Ways with words: Language, life and work in communities and classrooms</i> . Cambridge University Press.	8	16	20.433
17	Storch, S. A., ve Whitehurst, G. J. (2002). Oral language and code-related precursors to reading: evidence from a longitudinal structural model. <i>Developmental Psychology</i> , 38(6), 934–947.	8	20	2.497

Tablo 5 incelediğinde araştırma kapsamında analiz edilen makalelerin ortak atıf incelemesinde Vygotsky (1978), Adams (1994) ve Cazden ve diğerleri (1996) ‘alıntılanan çalışmaya en az 6 kere atıf yapılması’ eşik değerinde 12 atıfla öne çıkmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen makaleler bu üç çalışmaya ortak atıfta bulunmuşlardır. Öte yandan Vygotsky (1978) ve Cazden ve diğerlerine (1996) ait çalışmaların toplam bağlantı gücü Adams’ın (1994) *Beginning to read: thinking and learning about print* çalışmasının toplam bağlantı gücünden daha düşüktür. Tablo 5, makalelerin ortak atıf yaptığı çalışmaları göstermesi ve bu alandaki klasikleri ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Nitekim ortak atıf analizinde ortaya çıkan bu çalışmalar Google Akademik atıf sayıları ile de desteklenmiştir. Tablo 5’teki ilk 10 yayından 9’u -Vygotsky (1978) hariç- doğrudan okuryazarlık veya en temel anlamı olan okuma yazma öğrenimi ile ilgilidir. Vygotsky’nin (1978) yayını ise gelişimsel psikoloji, bilişsel gelişim ve dil gelişimi ile ilgili bir çalışma olduğunda dolaylı olarak yine makalelerin literatürü kapsamında değerlendirebiliriz. VOSviewer programında “alıntılanan çalışmaya en az bir yayına 6 atıf yapılması” şeklinde filtreleme yapıldığında ortaya çıkan ağ haritası, Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Alıntılanan Çalışmaların Ortak Atıf Ağ Haritası

Şekil 7 incelendiğinde VOSviewer programında ‘alıntılanan çalışmaya en az 6 kere atıf yapılması’ şeklinde filtrelenerek 45 eşik değeri ortaya çıkmıştır. Bu eşik değerlerden 2 tanesi ‘başlık bulunamadı/no title captured’ hatasından dolayı analizden çıkarılmıştır. 1 eşik değeri ise diğer makalelerle bağ kuramadığından ortak atıf analizine dahil edilmemiştir. Makalelerin kaynakçalarında yer alan ve ortak atıf yapılan 42 yayın ağ haritası üzerinde 4 kümede toplanmıştır. 4 kümenin bağlantı sayısı 183, toplam bağlantı sayısı ise 275 olarak ortaya çıkmıştır. Şekil 7’de turuncu renkli küme 17 çalışma/yazar, yeşil renkli küme 11 çalışma/yazar, mavi renkli kümede 7 çalışma/yazar ve kırmızı renkli kümede ise 7 çalışma/yazar yer almaktadır. VOSviewer programında makalelerin ortak analizi sonucunda alıntılanan çalışmalara ilişkin ortaya çıkan yoğunluk haritası ise Şekil 8’de sunulmuştur.

Şekil 8. Alıntılanan Çalışmaların Ortak Atıf Yoğunluk Haritası

Şekil 8 incelendiğinde sol alt bölgede yer alan sarı renkli kısımda yoğunluğun daha fazla olduğu ve Vygotsky (1978), Cazden ve diğerleri, Barton ve IvaniÜc' e (2000) ait yüksek atıflı çalışmaların olduğu görülmektedir. Yoğunluk haritasındaki diğer kısımlar sarı renkten yeşil renge doğru kümelenmiştir. Bu durum yoğunluğun giderek azaldığını göstermektedir.

6. Temel Eğitim ve Okuryazarlık Alanıyla İlgili 'Eğitim/Eğitim Araştırmaları' Kategorisinde Yer Alan Makalelerde Etkin Olan Araştırmacılar, Dergiler, Ülkeler ve Kurumlar Hangileridir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt probleminde yer alan 'temel eğitim' ve 'okuryazarlık' alanıyla ilgili eğitim/egitim araştırmaları kategorisinde yayınlanan makalelerde etkin olan araştırmacılar kimlerdir? sorusu doğrultusunda VOSviewer programında "bir araştırmacının en az 0 atıf alması" ve "bir araştırmacının en az 1 makalesi olması" filtreleri ile 1011 yazar arasından 1011 eşik değer ortaya çıkmıştır. Bu 1011 eşik değer (yazar) arasından program 1000 veriyi analiz etmiştir. Elde edilen veriler excel programı ile en çok makale yazan araştırmacı esas alınarak sıralama yapılmıştır. En çok makale sayısına sahip araştırmacılardan ilk on sekizi (18) Tablo 6'da sunulmuştur.

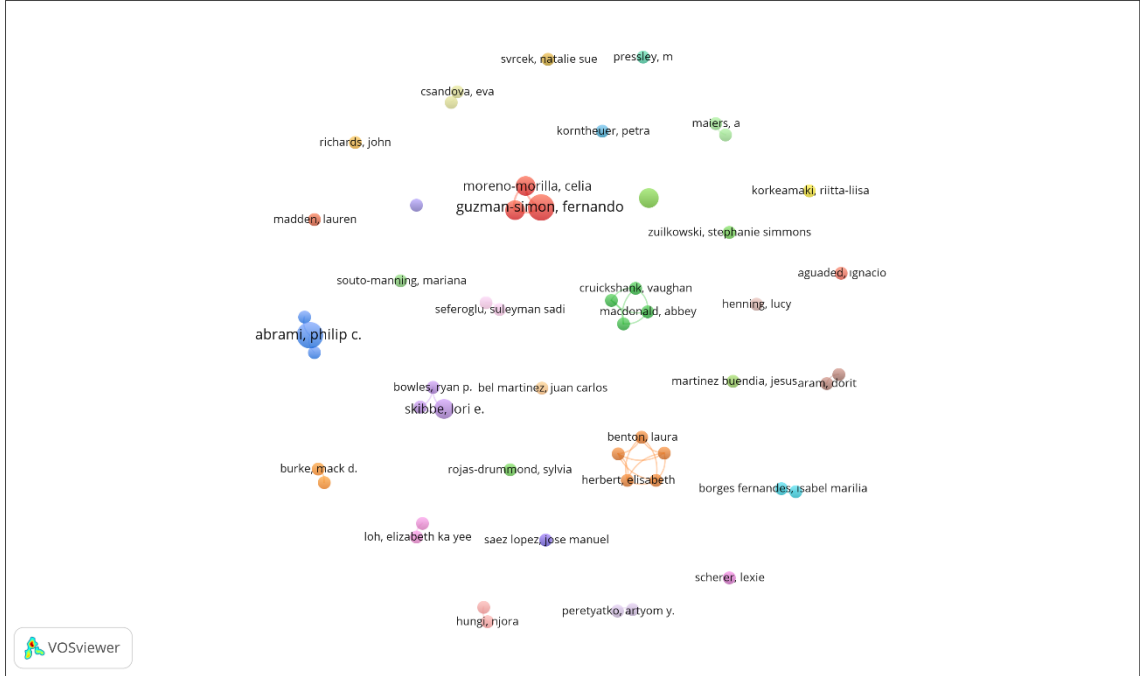
Tablo 6. Makalelerde Etkin Araştırmacıların Dağılımı

Sıra	Yazar	Makale Sayısı	Atıf Sayısı	Bağlantı Gücü
1	Abrami, Philip C.	4	67	40
2	Guzman-Simon, Fernando	4	16	7
3	Skibbe, Lori E.	3	177	7
4	Zimmerman, Lisa	3	14	7
5	Pressley, Michael	2	201	19
6	Garcia-Jimenez, Eduardo	3	13	6
7	Moreno-Morilla, Celia	3	13	6
8	Lysenko, Larysa	2	20	17
9	Benton, Laura	2	5	14
10	Herbert, Elisabeth	2	5	14
11	Joye, Nelly	2	5	14
12	Sumner, Emma	2	5	14
13	Vasalou, Asimina	2	5	14
14	Aguaded, Ignacio	2	20	11
15	Cruickshank, Vaughan	2	10	11
16	Elmer, Shandell	2	10	11
17	Macdonald, Abbey	2	10	11
18	Pill, Shane	2	10	11

Tablo 6 incelendiğinde Philip C. Abrami 4 makale (67 atıf – 40 bağlantı gücü) ile birinci etkin araştırmacı, Fernando Guzman-Simon 4 makale (16 atıf – 7 bağlantı gücü) ile ikinci sıradadır. Lori E. Skibbe 3 makale (177 atıf – 7 bağlantı gücü) ile üçüncü, Lisa Zimmerman 3 makale (14 atıf – 7 bağlantı gücü) ile dördüncü sıradadır. Eduardo Garcia-Jimenez ve Celia Moreno-Morilla 3 makale (13 atıf – 6 bağlantı gücü) ile beşinci sıradadırlar. Michael Pressley 2 makale (201 atıf – 19 bağlantı gücü) ile altıncı, Larysa Lysenko 2 makale (20 atıf – 17 bağlantı gücü) ile yedinci sıradadır. Bu tabloda Michael Pressley 2 makale, 201 atıf – 19 bağlantı gücü ile dikkat çekmektedir.

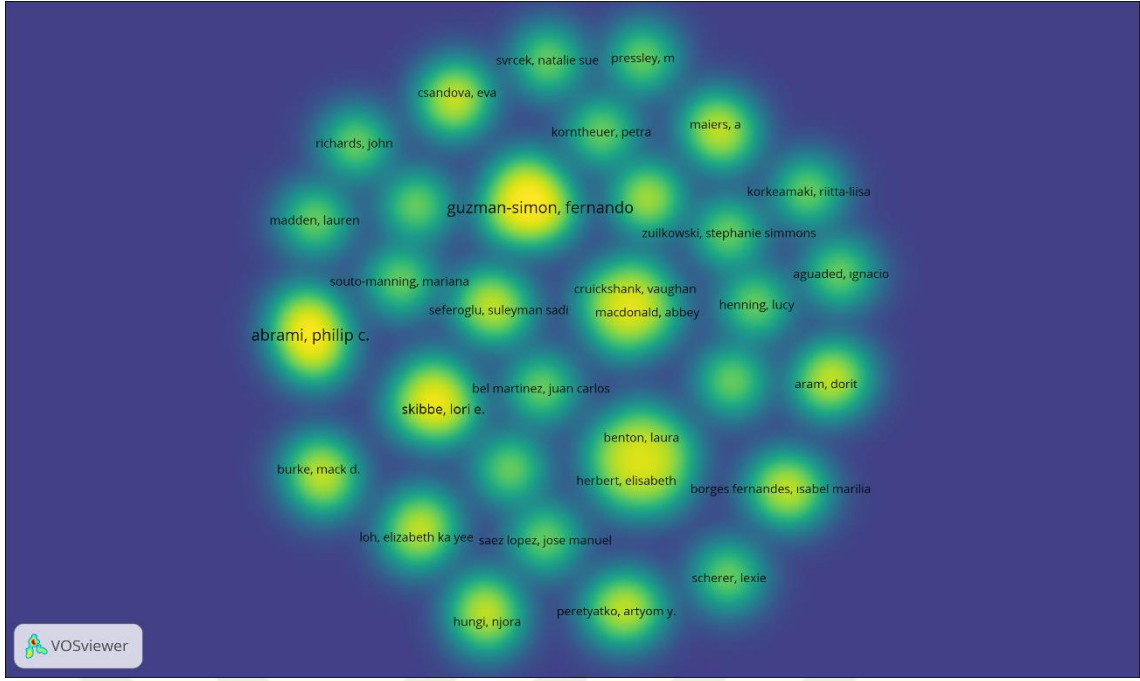
VOSviewer programında “bir araştırmacının en az 2 atıf alması” ve “bir araştırmacının en az 2 makalesi olması” filtreleri ile 1011 yazar arasından 1011 eşik değer ortaya çıkmıştır. Bu 1011 eşik değer (yazar) arasından program 57 veriyi analiz etmiştir. Fakat ağ haritasının en son aşamasında 53 araştırmacının birbiri ile bağlantılı

(33-bağlantı sayısı) olduğu ve diğerlerinin birbirleri ile bağlantılı olmadığı uyarısı alınmıştır. Elden edilen etkin araştırmacılar Şekil 9’da sunulmuştur.

Şekil 9. Makalelerde Etkin Araştırmacılara İlişkin Ağ Haritası

Şekil 9 incelendiğinde etkin olan araştırmacılara ($f=53$) ilişkin 31 küme ortaya çıkmıştır. 31 kümenin bağlantı sayısı 33 ve toplam bağlantı gücü ise 67 olarak bulunmuştur. Birinci kümede 5 yazar, ikinci kümede 4 yazar, üçüncü, dördüncü ve beşinci kümede 3, altıncı küme ile on dördüncü küme aralığında 2 yazar almaktadır. Diğer kümelerde ise 1 yazar yer almaktadır. Bu nedenle ilk 14 kümedeki yazarlar arasında bağlantılar bulunmaktadır. 1 yazar bulunan kümelerde ise bağlantı bulunmamaktadır. Şekil 8’deki turuncu küme 5 yazardan ve toplam bağlantı gücü 8 olan birinci kümedir. Bu kümede yer alan yazarlar Laura Benton, Elisabeth Herbert, Nelly Joye, Emma Sumner ve Asimina Vasalou’dur. Yeşil renkli kümede ise Vaughan Cruickshank, Shandell Elmer, Abbey Macdonald ve Shane Pill yazar grubu yer almaktadır. Philip C. Abrami, Larysa Lysenko ve Robert Savage ise mavi renkli kümede yer almaktadır. Ağ haritasındaki kırmızı renkli kümede ise Fernando Guzman-Simon, Eduardo Garcia-Jimenez ve Celia Moreno-Morilla isimli yazarlar yer almaktadır. VOSviewer programında makalelerde etkin olan araştırmacılara ilişkin analiz sonucunda ortaya çıkan yoğunluk haritası ise Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 10. Makalelerde Etkin Olan Araştırmacılara İlişkin Yoğunluk Haritası

Şekil 10 incelendiğinde yazar sayısı olarak çok olan kümelerin sarı renkte olduğu görülmektedir. Yoğunluk haritasına göre Fernando Guzman-Simon, Philip C. Abrami, Benton ve Lori E. Skibbe’nin bulunduğu kümeler sarı renkli olarak görülmektedir. Diğer kümeler ise sarıdan yeşile doğru hem makale sayıları hem bağlantı sayıları azaldığı için yoğunluk azalmaktadır. Yeşil renkli olan kümeler ise en az yoğunluğa sahip kısımlardır.

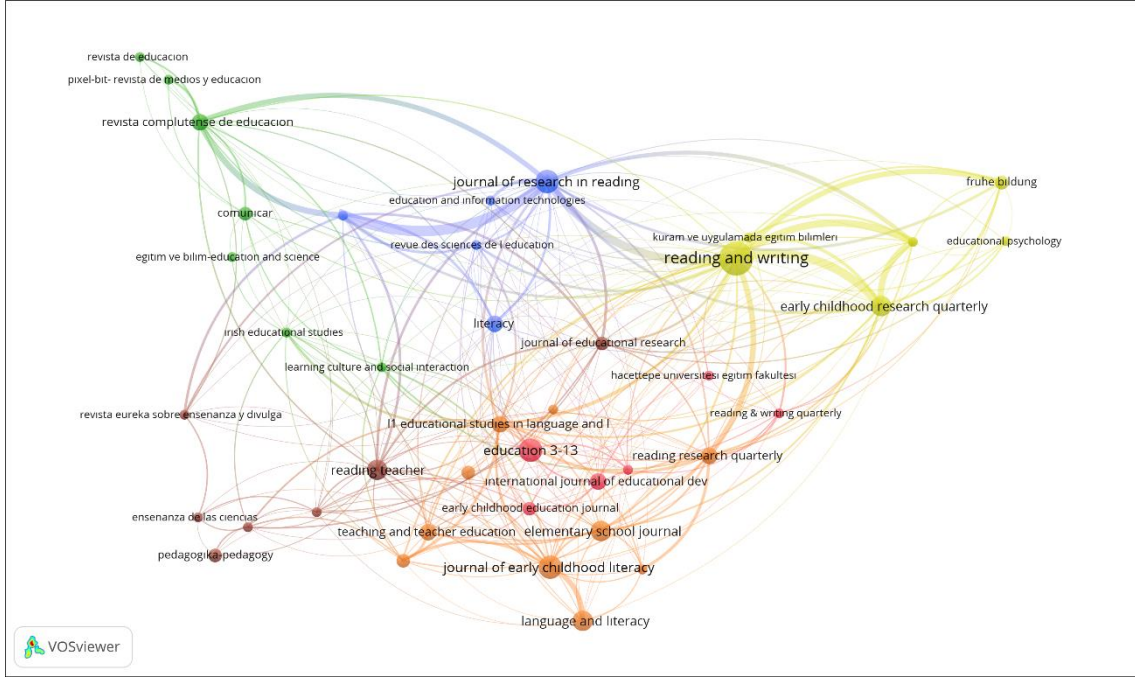
Araştırmanın altıncı alt probleminde yer alan ‘temel eğitim’ ve ‘okuryazarlık’ alanıyla ilgili eğitim/egitim araştırmaları kategorisinde yayınlanan makalelerde etkin olan dergiler hangileridir? sorusu doğrultusunda VOSviewer programında 220 dergi “bir dergide en az 3 makale yayınlanması” ve “bir derginin en az 1 atıf alması” şeklinde filtrelenerek analiz edilmiştir. Elde edilen 41 eşik (dergiden) değerden 20 tanesi Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Makalelerde Etkin Dergiler

Sıra	Dergi Adı	Makale Sayısı	Atıf Sayısı	h-index	Impact Factor	Q Value
1	Reading and Writing	10	290	80	3.09	Q1
2	Education 3-13	7	11	26	1.44	Q3
3	Journal of Early Childhood Literacy	7	76	40	2.23	Q1
4	Journal of Research in Reading	7	192	53	2.74	Q1
5	Early Childhood Research Quarterly	6	290	105	4.12	Q1
6	Elementary School Journal	6	436	83	1.54	Q2
7	Language and Literacy	6	15	-	-	Q4
8	Reading Teacher	6	70	53	1.12	Q1
9	L1 Educ. Studies in Lang. and Literature	5	4	15	1.25	Q2
10	Literacy	5	31	28	1.64	Q1
11	Reading Research Quarterly	5	65	96	5.18	Q1
12	Revista Complutense De Educacion	5	31	18	1.62	Q2
13	Teaching and Teacher Education	5	70	135	4.40	Q1
14	International Journal of Educational Devlp.	5	40	60	2.01	Q1
15	Comunicar	4	146	45	5.35	Q1
16	Early Childhood Education Journal	4	21	44	2.07	Q2
17	Fruhe Bildung	4	3	-	-	Q4
18	Journal of Educational Research	4	46	81	1.59	Q1
19	Language and Education	4	21	50	2.83	Q1
20	Pedagogika-Pedagogy	4	1	6	0.51	Q4

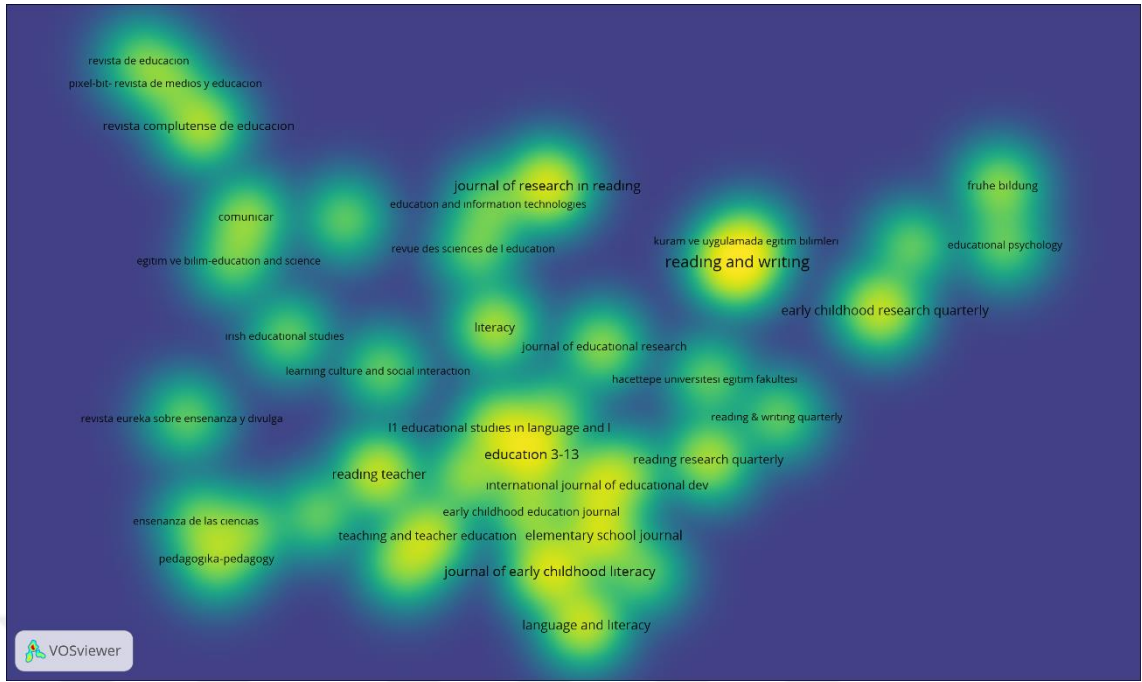
Tablo 7 incelendiğinde *Reading and Writing* dergisinin 10 makale 290 atıf ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte Q1’de dizinlenmektedir. *Education 3-13*, *Journal of Early Childhood Literacy* ve *Journal of Research in Reading* dergilerinin ise 7 makale ile aynı sayıda yayını içerdiği görülmektedir. Fakat *Education 3-13* Q3’de dizinlenirken *Journal of Early Childhood Literacy* ve *Journal of Research in Reading* dergileri Q1’de dizinlenmektedir. Bununla birlikte *Journal of Research in Reading* dergisi daha çok atıf (192) almıştır. *Early Childhood Research Quarterly* dergisi yayınladığı 6 makale ile 290 atıf alırken *Elementary School Journal* dergisi 6 yayın ile 436 atıf almıştır. Tablo 7’de yer alan dergilerin on üçü (f=13) Q1’de yer almaktadır. Q2 ve Q4 dizinlerinde yer alan üç (f=3) ve Q3 dizininde ise bir (f=1) dergi yer aldığı görülmektedir.

VOSviewer programında veriler analiz edildiğinde makalelerin yayınlandığı 220 dergi bulunmuştur. Analiz, “bir dergide en az 3 makale yayınlanması” ve “bir derginin en az 1 atıf alması” şeklinde filtrelenmiştir. Filtreleme sonucunda 41 eşik değer (dergi) ortaya çıkmıştır. Dergilere ilişkin ağ haritası Şekil 11’de sunulmuştur.

Şekil 11. Makalelerde Etkin Dergilere Ait Ağ Haritası

Şekil 11 incelendiğinde ağ haritasında görülen dergiler 41 eşik değer (dergi) oluşturmıştır. 6 kümede toplanan dergilerin bağlantı sayısı 294 ve toplam bağlantı gücü ise 1089’dur. Dergilere ilişkin ağ haritasındaki turuncu renk kümesi 10 dergi, yeşil renkteki küme 7 dergi, bordo renkte bulunan küme 7 dergiden oluşmaktadır. Turkuaz ve sarı renkteki kümeler 6 dergi içerirken mavi renkteki küme 5 dergiden oluşmaktadır. En etkin dergi ve 5. kümede olan *Reading and Writing* 10 makale, 239 toplam bağlantı gücü ve 30 bağlantı ile *Journal of Research in Reading*, *Early Childhood Research Quarterly*, *Reading Research Quarterly*, *Scientific Studies of Reading* dergileri ile güçlü bağlantılar oluşturduğu görülmektedir. VOSviewer programında makalelerde etkin olan dergilere ilişkin analiz sonucunda ortaya çıkan yoğunluk haritası ise Şekil 12’de sunulmuştur.

Şekil 12. Etkin Olan Dergilere Ait Yoğunluk Haritası

Şekil 12 incelendiğinde en çok makale sayısına sahip ($f=10$) *Reading and Writing* dergisinin olduğu bölgede sarı rengin en yoğun olduğu küme olarak görülmektedir. Yoğunluk haritasının orta bölümünde *Education 3-13*, *Journal of Early Childhood Literacy*, *Journal of Research in Reading*, *Early Childhood Research Quarterly*, *Elementary School Journal*, *Language and Literacy*, *Reading Teacher* dergileri sarı renklere/yoğunluğa sahiptir. Sarı renk tonlarından yeşil renk tonlarına doğru dergilerdeki makale sayıları azaldığı söylenebilir.

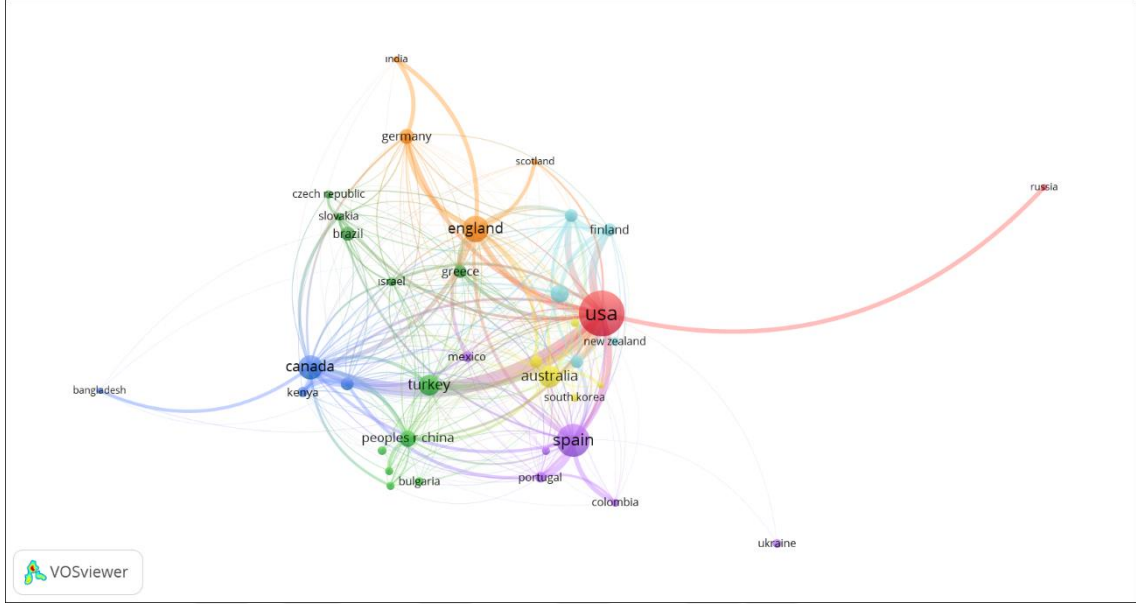
Araştırmanın altıncı alt probleminde yer alan ‘temel eğitim’ ve ‘okuryazarlık’ alanıyla ilgili eğitim/egitim araştırmaları kategorisinde yayınlanan makalelerde etkin olan ülkeler hangileridir? sorusu doğrultusunda VOSviewer programında “bir ülkede en az 2 makale yayınlanması” ve “bir ülkenin en az 1 atıf alması” şeklinde filtrelenerek analiz edilmiştir. Bu analizde kaynakça eşleşmesi kullanılmıştır. Ortaya çıkan 64 ülkeden 37 eşik (ülke) değer Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Makalelerde Etkin Ülkeler

Sıra	Ülke	Makale sayısı	Atıf sayısı	Bağlantı gücü
1	ABD	97	1755	2278
2	İspanya	52	315	851
3	İngiltere	32	270	1002
4	Kanada	27	548	1256
5	Avustralya	24	237	552
6	Türkiye	21	80	348
7	Güney Afrika	16	61	337
8	Çin	13	107	386
9	Almanya	11	50	438
10	Brezilya	10	1	38
11	Finlandiya	8	37	568
12	Fransa	8	39	499
13	Yunanistan	8	45	258
14	Norveç	8	128	618
15	İsveç	7	98	438
16	İrlanda	7	61	295
17	Meksika	6	31	165
18	Portekiz	6	18	377
19	Kenya	5	66	302
20	Bulgaristan	4	1	19
21	Yeni Zelanda	4	6	50
22	Slovenya	4	9	30
23	Ukrayna	4	3	2
24	İsrail	4	94	188
25	Belçika	3	29	88
26	Şili	3	11	58
27	Kolombiya	3	2	152
28	Çek Cumhuriyeti	3	2	93
29	Singapur	3	10	113
30	Slovakya	3	4	280
31	Güney Kore	3	23	26
32	Tayvan	3	20	121
33	Bangladeş	2	46	65
34	Rusya	2	39	93
35	İskoçya	2	3	109
36	Galler	2	20	94
37	Hindistan	2	8	183

Tablo 8 incelendiğinde ABD, temel eğitimde ve okuryazarlık alanında WoS veri tabanında 97 makale ile en etkin ülkedir. Ayrıca ilgili alandaki yayınlar arasında bağlantı gücü ve atıf sayısı da en yüksek ülke konumundadır. İkinci sırada ise 52 makale İspanya, üçüncü sırada 32 makale İngiltere, 27 makale ile Kanada dördüncü sırada ve 24 makale ile Avustralya beşinci sıradadır. Türkiye ise 21 makaleye sahiptir. Ülkemize ait atıf sayısı 80 atıf ile ülkeler arasında 13.sırada, bağlantı gücünde ise 348

ile onuncu sırada olduğu görülmektedir. VOSviewer programında “bir ülkede en az 2 makale yayınlanması” ve “bir ülkenin en az 1 atıf alması” şeklinde filtrelendiği sonucunda ortaya çıkan 64 ülkeye ilişkin ağ haritası Şekil 13’te sunulmuştur.

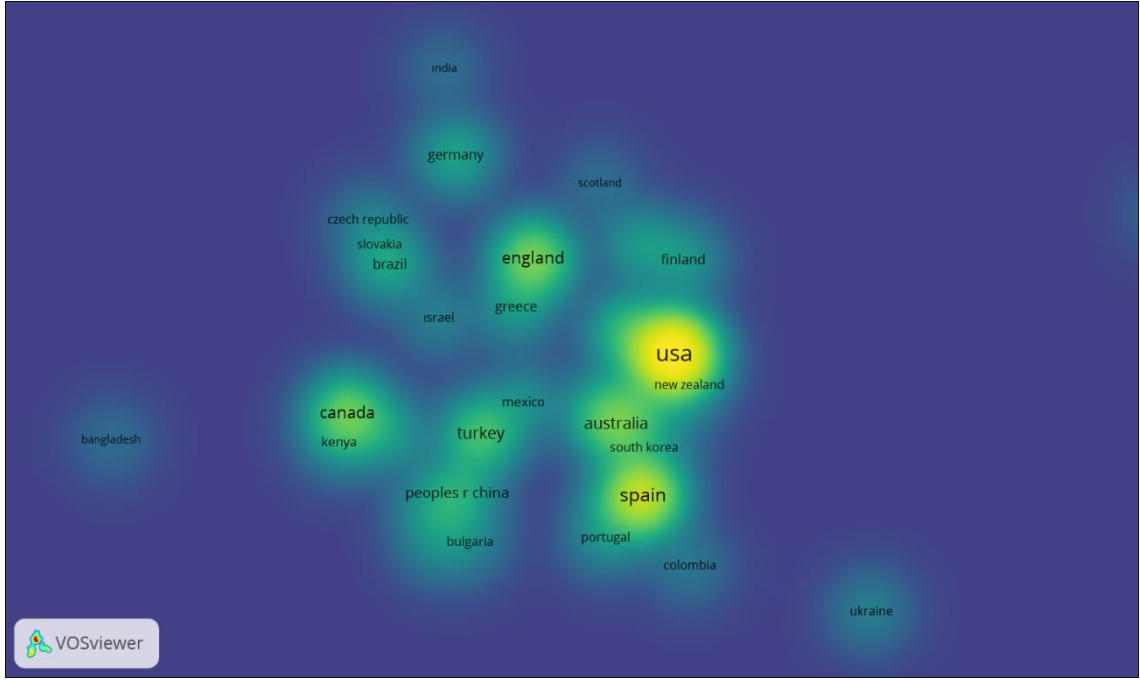

Şekil 13. Etkin Ülkelerin Ağ Haritası

Şekil 13 incelendiğinde 37 ülke 8 küme, 344 bağlantı 6385 toplam bağlantı gücü ortaya çıkmıştır. Etkin ülkelerin ağ haritası ABD 97 makale, 35 ülke ile bağlantı ve 2278 toplam bağlantı gücü ile analiz edilen makalelerde en etkin ülke olduğu görülmektedir. Analiz edilen makalelerde ABD ülkesi ile sadece Hindistan’ın bağlantısının olmadığı ABD ülkesinde yayınlanan makaleler ile güçlü bağlantılar kuran ülkelerin İspanya, Kanada, İngiltere, Türkiye, Avustralya ve Finlandiya olduğu ağ haritasında görülmektedir.

Eşik değerlerin (ülkelerin) oluşturduğu birinci kümede ($f=6$) ağ haritasında mor renk ile görülen altı ülke yer almaktadır. Ağ haritasında mor renkle yer alan bu kümenin öne çıkan ülkesi makale sayısına bağlı olarak İspanya’dır. Yeşil renkle ağ haritasında yer alan ikinci kümeyi yine altı ülke ($f=6$) oluşturmaktadır. Bu kümede öne çıkan ülke ise Çin olduğu görülebilir. Ağ haritasında siyah renkle üçüncü grubu oluşturan ülkeler ($f=5$) kümesinde Brezilya’nın makale sayısına göre görünürlüğü fazladır. Dördüncü kümedeki ülke sayısı ($f=5$) beştir. Dördüncü küme ağ haritasında turkuaz renkte yer almaktadır ve Güney Afrika ülkesinin öne çıkmaktadır. Ağ haritasında sarı renkli olarak yer alan beşinci kümenin ülke sayısı ($f=5$) beş ve öne çıkan ülke Avusturalya’dır. Altıncı küme ağ haritasında mavi renkle yer almaktadır ve ülke sayısı ($f=4$) dördtür. Bu

kümede ise Kanada ülkesi makale sayısından dolayı daha belirgindir. Ağ haritasında turuncu renkle yer alan yedinci kümenin ülke sayısı ($f=4$) dördttür ve makale sayısından dolayı İngiltere daha belirgin olarak görünmektedir. Son küme ise tüm kümelerden ayrıışan Rusya ile en çok makale ve bağlantı sayısına sahip ABD'nin oluşturduğu kırmızı renkli kümedir. VOSviewer programında makalelerde etkin olan ülkelere ilişkin analiz sonucunda ortaya çıkan yoğunluk haritası ise Şekil 14'te sunulmuştur.

Şekil 14. Etkin Ülkelerin Yoğunluk Haritası

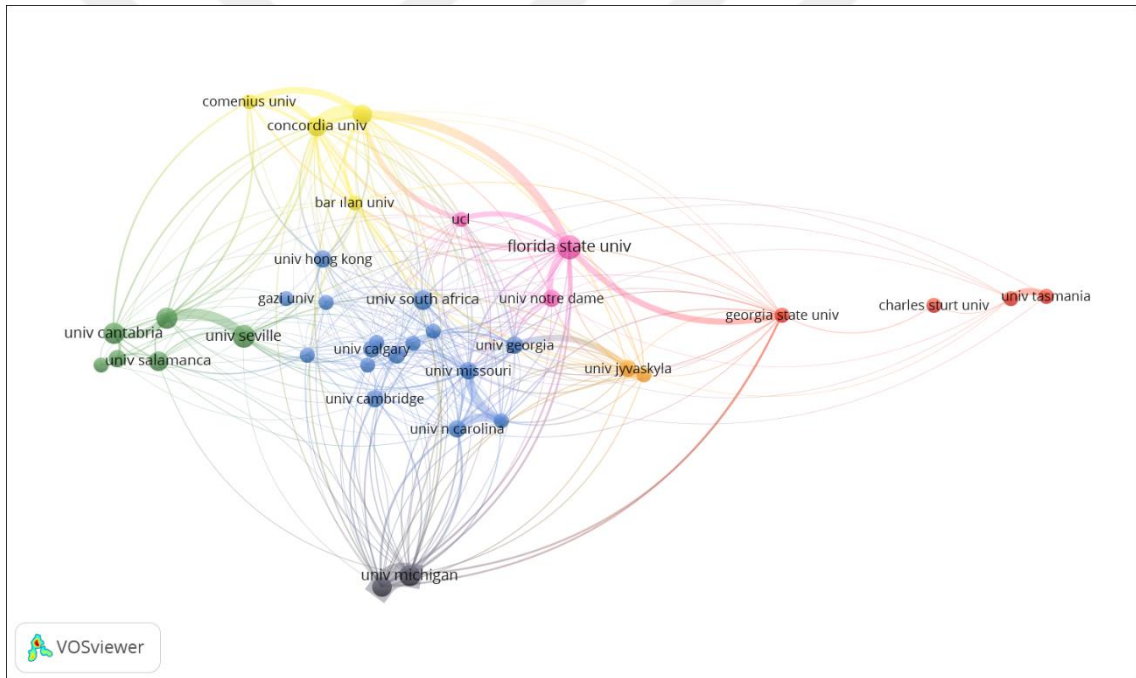
Şekil 14 incelendiğinde en yüksek makale sayısına sahip ABD'nin bulunduğu sekizinci küme bölgesinde sarı renk ile makale yoğunluğunun olduğu görülmektedir. Diğer yoğun olan küme ise birinci kümeyi oluşturan İspanya'nın bulunduğu küme bölgesidir. Sarı renk tonundan yeşil tonlara doğru geçişler makale sayısı bakımından yoğunluğun azaldığını anlamına gelmektedir. Yoğunluğun en az olduğu kısımlarda ise Ukrayna, Bangladeş ve Hindistan bulunmaktadır.

Araştırmanın altıncı alt probleminde yer alan 'temel eğitim' ve 'okuryazarlık' alanıyla ilgili eğitim/egitim araştırmaları kategorisinde yayınlanan makalelerde etkin olan kurumlar hangileridir? sorusu doğrultusunda VOSviewer programında 'en az 1 kuruma atıf yapma' ve "bir kurumun en az 3 yayına sahip olması" şeklinde filtreleme yapılarak kaynakça eşleşmesi/kurumlar analizinden yararlanılmıştır. Bu analiz sonucunda 37 eşik değer (kurum/üniversite) ortaya çıkmaktadır. Bu kurumlara ait bilgiler Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Makalelerde Etkin Kurumlar

Sıra	Kurumlar	Makale Sayısı	Atıf Sayısı	Bağlantı Gücü
1	Florida State University (ABD)	8	116	331
2	University of Seville (İspanya)	7	28	154
3	University of Michigan (ABD)	6	291	476
4	University of Cantabria (İspanya)	6	109	117
5	University of Huelva (İspanya)	6	35	213
6	Michigan State University (ABD)	5	213	460
7	McGill University (Kanada)	5	99	437
8	Concordia University (Kanada)	5	64	317
9	Universities South Africa (Güney Afrika)	5	24	50
10	Universidad de Salamanca (İspanya)	5	14	36
11	University of Notre Dame (ABD)	4	233	94
12	The University of North Carolina (ABD)	4	161	162
13	University of Colorado (ABD)	4	152	56
14	The University of Hong Kong (Hong Kong)	4	72	54
15	University of Georgia (ABD)	4	65	115
16	University of Cambridge (İngiltere)	4	32	38
17	University of Missouri (ABD)	4	19	199
18	University of Murcia (İspanya)	4	16	28
19	University of Calgary (Kanada)	4	15	20
20	Jyväskylä University (Finlandiya)	4	12	224
21	Harvard University (ABD)	3	132	56
22	University of Virginia (ABD)	3	116	224
23	Bar-Ilan University (İsrail)	3	90	96
24	University College London (İngiltere)	3	22	112
25	University of Canberra (Avustralya)	3	17	69
26	The University of Texas at Austin (ABD)	3	17	43
27	Gazi Üniversitesi (Türkiye)	3	16	2
28	University of Stavanger (Norveç)	3	15	182
29	University of Oulu (Finlandiya)	3	15	31
30	Columbia University (ABD)	3	12	36
31	University of Castilla-La Mancha (İspanya)	3	12	8
32	University of Johannesburg (Güney Afrika)	3	11	31
33	University of Tasmania (Avustralya)	3	10	64
34	University of Otago (Yezi Zelanda)	3	5	21
35	Charles Sturt University (Avustralya)	3	5	3
36	Comenius University (Slovakya)	3	4	156
37	Georgia State University (ABD)	3	4	99

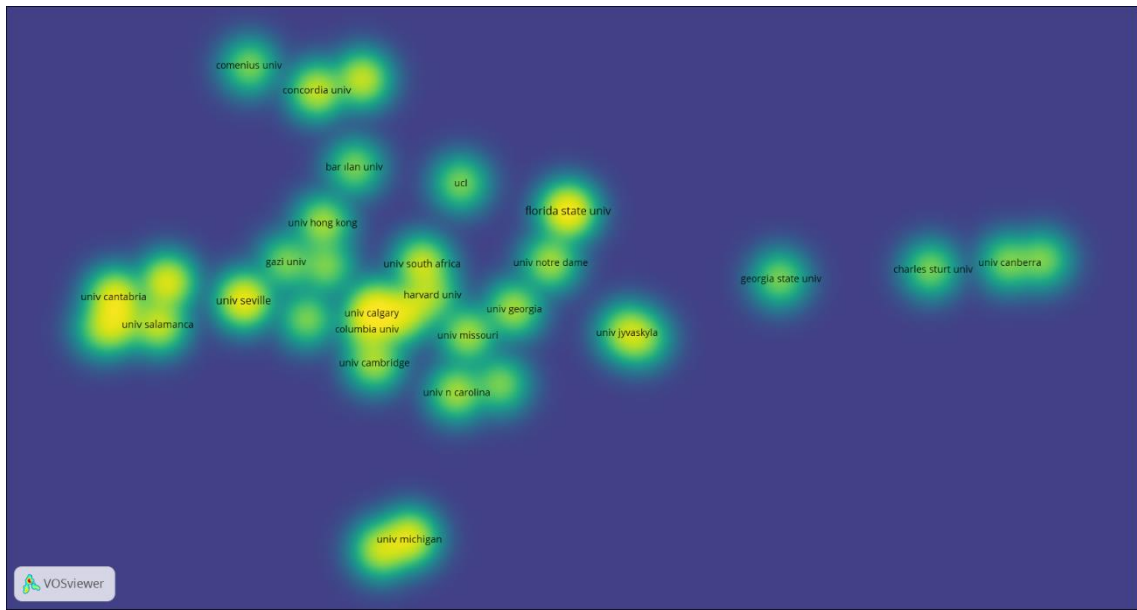
Tablo 9 incelendiğinde Florida Devlet Üniversitesi en fazla makale sayısına ($f=8$) sahiptir. Seville Üniversitesi ikinci sırada ($f=7$) yedi makaleye sahiptir. Altı makaleye ($f=6$) sahip Michigan, Cantabria ve Huelva Üniversitesi üçüncü sıradadır. İlk beş üniversitenin ABD ve İspanya'ya ait üniversiteler olduğu görülmektedir. tablo 9'da toplamda ABD'ye ait üniversite sayısı ise on iki ($f=12$), İspanya'dan ise beş üniversite ($f=5$) yer almaktadır. Michigan Üniversitesi 6 makale, 291 atıf sayısı ve 476 toplam bağlantı gücüyle öne çıkmaktadır. Benzer şekilde Michigan Devlet Üniversitesi 5 makale, 213 atıf sayısı ve 460 toplam bağlantı gücü ile öne çıkmaktadır. Ülkemizden Gazi Üniversitesi 3 makale, 16 atıf ve 2 link ile 27.sırada olduğu görülmektedir. VOSviewer programı ile 'en az 1 kuruma atıf yapma' ve "bir kurumun en az 3 yayına sahip olması" şeklinde filtreleme yapılarak kaynakça eşleşmesi/kurumlar analizinden elde edilen ağ haritası Şekil 15'te sunulmuştur.

Şekil 15. Makalelerde Etkin Kurumların Ağ Haritası

Şekil 15 incelendiğinde 37 eşik değeri 7 kümeye ayrıldığı görülmektedir. Bu kümeler arasında 329 bağlantı ve 2407 toplam bağlantı sayısı bulunmaktadır. Birinci küme 16 üniversiten oluşmaktadır. Ağ haritasının orta kısmında mavi renkle bulunan bu küme en yüksek üniversite sayısının içermektedir. Ağ haritasında yeşil renklerle görülen küme ise ikinci kümedir ve bu kümede yer alan üniversite sayısı 6'dır. Sarı renkli alanda bulunan üçüncü kümenin üniversite sayısı 4'tür. Kırmızı renkle ağ haritasından nispeten ayrılan dördüncü kümede 4 üniversiten oluşmaktadır. Beşinci

küme ise ağ haritasında pembe renkle görülmektedir. Makalelerde etkili performansa sahip altıncı kümeyi Michigan Üniversitesi ve Michigan Devlet Üniversitesi oluşturmaktadır. Siyah renkle ağ haritasında yer alan bu iki üniversitenin diğer üniversitelerle güçlü bağlantılar kurduğu görülebilir. En son küme ise turuncu renkle ağ haritasında yer almaktadır. Bu, yedinci kümeyi de iki üniversite oluşturmaktadır. VOSviewer programı ile ‘en az 1 kuruma atıf yapma’ ve ‘bir kurumun en az 3 yayına sahip olması’ şeklinde filtreleme yapılarak kaynakça eşleşmesi/kurumlar analizinden elde edilen yoğunluk haritası Şekil 16’da sunulmuştur.

Şekil 16. Makalelerde Etkin Kurumların Yoğunluk Haritası

Şekil 16 incelendiğinde sarı renkli kümelerde yer alan üniversitelerin makale sayısına göre daha yoğun olduğu görülmektedir. Florida Devlet Üniversitesi, Seville Üniversitesi, Michigan Üniversitesi, Cantabria ve Huelva Üniversitesi makale sayıları bakımından ilk beş üniversite olduğu için yoğunluk haritasında sarı renkli kümelerde yer almaktadır. Sarı renk tonundan yeşil renge doğru makale sayılarının azalması nedeniyle yoğunluğun azaldığı görülebilir. Makale sayısı en az olan üniversiteler, yoğunluk haritasında tamamen yeşil renk ile yer almaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı temel eğitimde okuryazarlık kavramıyla ilgili Web of Science veri tabanında taranan makalelerin eğilimlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesidir. Eğitim sürecinin en önemlisi kademesi olarak görülen temel eğitim sürecinde geleneksel okuryazarlık kavramı hızla gelişen bilgi ve teknoloji alanlarından dolayı farklı okuryazarlık kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Bu gelişim ve değişimlerden doğal olarak etkilenen eğitim alanı da birçok araştırmaya ev sahipliği yapmaktadır. Yapılan birçok araştırmanın genel olarak incelenmesi ve hangi yönde eğilim gösterdiği konusu da eğitim alanı için önem arz etmektedir. Geleneksel literatür incelemeleri daha küçük örneklemelerle/gruplarla çalışırken artan yayın dünyasında daha fazla araştırmanın daha hızlı bir şekilde incelendiği yöntem ve teknikler ortaya çıkmıştır. Bu tekniklerden biri de bibliyometrik analizdir. Bibliyometrik analizler ile bir alandaki değişim ve gelişimlerin hangi yönde olduğu, bir alan içerisinde tespit edilemeyen durum/olgu/gerçeklerin bilimsel yönden belirlenmesi ve gelecek çalışmalar için araştırmacılara yol gösterici olması bakımından önemli görülmektedir. Bibliyometrik araştırmalar ile dergi performansını ölçmeye yönelik, araştırmacıların bireysel performansını ölçmeye yönelik ve bibliyometrik yasalar ile göstergeler ortaya çıkarılarak ölçümler yapılmaktadır (Guterrez-Salcedo ve diğerleri., 2018, 1276). Bu doğrultuda, bu çalışmada temel eğitimde okuryazarlık kavramının gelişimi ve değişimi hakkında bibliyometrik araştırma gerçekleştirilmiştir.

Web of Science (WoS) veri tabanında temel eğitim ve okuryazarlık anahtar kelimeleriyle taranan 459 makalede 48 farklı okuryazarlık türü olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre makalelerde araştırmaya en çok konu olan, en temel anlamdaki okuryazarlık türüdür. Benzer şekilde araştırmalarda da çok sayıda okuryazarlık kavramının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mete'nin (2020) 'Okuryazarlık türleri ve 2023 eğitim vizyonu belgesi' isimli çalışmasında Türkiye'de yapılan tezlerde incelenen okuryazarlıklar incelenmiş ve 47 farklı okuryazarlık kavramına rastlanmıştır. Tezlerden elde edilen sonuçlar temel eğitim alanındaki okuryazarlık araştırmalarında WoS'ta tespit edilen sonuçlarla karşılaştırıldığında, 22 okuryazarlık kavramı benzerlik göstermektedir. Türkiye'deki tezlerde yapılan incelemeler eğitim alanındaki 463 tez ile

gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sonucu temel eğitimde olmasa da genel olarak Türkiye’deki tezlerde çalışılan farklı okuryazarlık kavramlarının tablosunu ortaya çıkardığı için önemlidir. Aynı şekilde bu çalışmanın sonuçları da temel eğitimde WoS veri tabanında yayınlanan makalelerin genel eğilimini ortaya koymaktadır. Benzer olarak Sur (2022)’de ‘Okuryazarlık kavramı ve Türkiye’deki okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme’ isimli araştırmasında Türkiye’de gerçekleştirilen tezler ve makaleleri incelemiştir. Bu araştırmanın sonucunda 51 farklı okuryazarlık kavramına ulaşmıştır. Türkiye’deki tezler ve makalelerin araştırdığı okuryazarlık kavramına yönelik genel tabloyu ortaya koyması açısından bu çalışma önemli görülmektedir.

Web of Science (WoS) veri tabanında temel eğitim ve okuryazarlık anahtar kelimeleriyle tarama yapıldığında en çok ‘eğitim/eğitim araştırmaları’ kategorisinde -459- makale olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda ortaya çıkan bu sonuç Yeşiltaş ve Evcı’nın (2021) gerçekleştirdiği ‘Eğitimde bilgisayar okuryazarlığı çalışmalarının bibliyometrik bir analizi’ isimli araştırmasında da benzer şekildedir. Okuryazarlık alanında gerçekleştirilen araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Bozdoğan, 2020; Tsay ve Yang, 2005; Çelik, 2022; Koley ve Sen, 2016; López-Belmonte, Segura-Robles, Moreno-Guerrero ve Parra-González, 2021; Tsay ve Yang, 2005; Yurdakul, 2021).

Temel eğitimde okuryazarlık kavramının eğitim/eğitim araştırmaları kategorisinde 1975-2022 yılları arasında yapılan taramada 1975-1985 yılları arasında yapılan çalışmalarda doğrudan temel eğitim ve okuryazarlık ile ilgili çalışma yapılmadığı, 1985 yıllarından sonra birkaç araştırmanın gerçekleştirildiği, 2005 yılından sonra araştırmalarda gözle görünür bir artış olduğu ve en çok çalışmanın 2020 yılında yapıldığı görülmektedir. Bu sonuçlar medya okuryazarlığı konusunda benzer çalışma yapan Yeşiltaş ve Yılmaz’ın (2021) ulaştığı sonuçlarla benzerdir.

Araştırma sonucunda ulaşılan bir başka sonuç ise makalelerde en çok kullanılan dilin -317 makale- İngilizce olduğudur. İngilizcenin ardından ise İspanyolca gelmektedir. Bu sonuç, bibliyometrik analiz ve okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda ulaşılan İngilizce ve İspanyolcanın en çok kullanılan dil olduğuna yönelik sonuçlarıyla benzerdir. (Bozdoğan, 2020; Çelik, 2022; Yeşiltaş ve Akcan, 2021; Yeşiltaş ve Evcı, Yeşiltaş ve Şeker, 2021; 2021; Yurdakul, 2021). Nitekim İngilizcenin

sık kullanılmasının sebebi hem bilim hem de dünya dili olmasıdır (Marginson 2022; Rao, 2019).

Temel eğitim ve okuryazarlık kavramları ile WoS veri tabanında yapılan tarama sonucunda en çok ‘literacy, primary education, primary school, digital literacy’ (okuryazarlık, temel eğitim, ilkokul, dijital okuryazarlık) anahtar kavramlarının olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan diğer anahtar kavramlar ise ‘reading, elementary school, scientific literacy, information and communications technology (ict), media literacy, writing, literacy practices, teachers, reading comprehension, early literacy, visual literacy’ (okuma, ilköğretim, bilimsel okuryazarlık, bilgi ve iletişim teknolojileri, medya okuryazarlığı, yazma, öğretmen, okuduğunu anlama, erken okuryazarlık ve görsel okuryazarlık) anahtar kavramlarıdır.

Temel eğitimde okuryazarlık kavramının eğitim/eğitim araştırmaları kategorisinde yayınlanan makaleler arasında en çok atıf alan makalenin 351 atıfla Sénéchal (2006)’in ‘Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for pleasure’ isimli makalesi olduğu görülmektedir. Bu makale incelendiğinde okuryazarlığın en temel anlamında ‘okuma yazma’ ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Dilimizde ‘ev okuryazarlık ortamı’ olarak çevrilebilir. 161 atıfla Wharton-McDonald (1998)’in ‘Literacy instruction in nine first-grade classrooms: Teacher characteristics and student achievement.’ isimli çalışması gelmektedir. Bu makalede de okuryazarlığın en temel anlamı çalışmaya konu olmuştur. Van Steensel (2006) ise ‘Relations between socio-cultural factors, the home literacy environment and children's literacy development in the first years of primary education’ çalışması ile 151 atıfla üçüncü sıradadır. Bu makalede de ‘ev okuryazarlık ortamı’ okuryazarlık türü araştırılmıştır.

WoS veri tabanındaki temel eğitim ve okuryazarlık ile ilgili makalelerde araştırmacılar arasında etkin olan ilk beş araştırmacı Philip C. Abrami, Fernando Guzman-Simon, Lori E. Skibbe, Lisa Zimmerman ve Eduardo Garcia-Jimenez olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma sonucunda temel eğitim ve okuryazarlık ile ilgili makalelerde en sık atıf alan yayınlar analiz edildiğinde, Vygotsky’nin (1978) “*Mind in Society: Development of Higher Psychological Processes*”, Adams’ın (1990) “*Beginning to read: Thinking and learning about print*” ve Cazden ve diğerlerin

(1996)' *"A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures"* isimli makaleleri hem makale sayılarında hem de kaynakça eşleşmesi atıfsayısında ilk üç sırayı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Adams'ın (1990) okuryazarlığın en temel anlamına gelen 'okuryazarlık' atıf yapan çalışmalarda bulunmuştur. Vygotsky (1978) ise okuryazarlık kavramı ile bilişsel/toplumsal yönlerden ait yönüne, Cazden ve diğerlerinin (1996) çalışmasında ise çoklu okuryazarlık konusunda atıflar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. İlk on sıralamada farklı olarak dijital okuryazarlık ve eleştirel okuryazarlık kavramlarını inceleyen makaleler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Temel eğitim ve okuryazarlık ile ilgili makalelerde etkin dergiler sırasıyla Reading and Writing, Education 3-13, Journal of Early Childhood Literacy ve Journal of Research in Reading olarak ilk 4 sırayı oluşturmaktadır. Bu 4 dergiden sadece Education 3-13 dergisi Q3 dizinindeyken diğerleri Q1 dizinindedir. Ulaşılan veriler incelendiğinde Atasoy'un (2022) yaptığı *"Yazma öğretimi araştırmalarının görünümüne ilişkin bibliyometrik bir inceleme"* isimli çalışmasında da Reading and Writing dergisinin yazma öğretimi alanında en çok makale yayınlayan dergi sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre ABD, temel eğitim ve okuryazarlık anahtar kelimeleri ile taranan makalelerde 97 makale ile en etkin ülkedir. Ayrıca ilgili alandaki yayınlar arasında bağlantı gücü ve atıf sayısı da en yüksek ülke konumundadır. Bu doğrultuda ABD'de en etkin üniversite olarak Michigan Üniversitesi, ikinci sırada Michigan Eyalet Üniversitesi gelmektedir. İkinci etkin ülke İspanya ise, Huelva, Cantabria ve Seville üniversiteleriyle ön plana çıkmaktadır. İngiltere üçüncü, Kanada dördüncü sırada ve Avustralya beşinci sıradadır. ABD ve İspanya'nın okuryazarlık çalışmaları sıralamasında ilk sıralarda olduğu sonucuna farklı okuryazarlık türlerinde yapılan çalışmalarda da ulaşılmıştır ve bulunan sonuçlar araştırmanın bu sonucu ile tutarlılık sağlamaktadır (Aksu ve Güzeller, 2019; Bapte, 2021; Bozdoğan, 2020; Çelik, 2022; Demir ve Selvi, 2018; Özkaya, 2019; Yeşiltaş ve Akcan, 2021; Yeşiltaş ve Evci, 2021; Yeşiltaş ve Şeker, 2021 Yurdakul, 2021).

Araştırmanın tüm sonuçları değerlendirildiğinde temel eğitim ve okuryazarlık alanında WoS veri tabanında yer alan elde edilen okuryazarlık kavramları (48); okuryazarlık, çevre okuryazarlığı, aile okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, doğal okuryazarlık, bilimsel okuryazarlık, sağlık, okuryazarlığı, fen okuryazarlığı,

değerlendirme okuryazarlığı, ruh sağlığı okuryazarlığı, entegre okuryazarlık, okul öncesi okuryazarlık, işlevsel okuryazarlık, finansal okuryazarlık, ekolojik okuryazarlık, dilbilim okuryazarlığı, duygusal okuryazarlık, fiziksel okuryazarlık, dijital ve medya okuryazarlığı, disiplin okuryazarlığı, biyoteknolojik okuryazarlık, müzik okuryazarlığı, ergen okuryazarlığı, ebeveyn okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, ekolojik okuryazarlık, görsel okuryazarlık, görsel-işitsel okuryazarlık, kartografik okuryazarlık, eleştirel medya okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri, okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, acil okuryazarlık, akademik okuryazarlık, ev okuryazarlık ortamı şeklindedir.

Sonuç olarak, yapılan araştırmalar okuryazarlık kavramının artık çok boyutlu hale geldiğini desteklemektedir (Lankshear ve Knobel, 2008). Bu nedenle okuryazarlık kavramlarının öğretim programlarına eklenmesinin veya ait olduğu kazanımların artırılmasının ulaşılması hedeflenen beceriler bakımından önemlidir. Çünkü öğretmenlerin eğitim öğretim süreçlerinde öğretim programlarına yüksek düzeyde bağlılığı (Burul, 2018) dikkate alındığında, eğitimde öne çıkmış ülkelerde olduğu gibi, farklı okuryazarlık türlerine özellikle temel eğitimde yer verilmesi gelecek eğitim kademelerinde öğrencilerin gelişen ve değişen topluma daha hızlı adapte olacağına yardımcı olabilir (Erdem ve Eğmir, 2018). Çünkü okuryazarlık türlerine mevcut öğretim programlarında sözel alandaki derslerde sayısal alandaki derslere göre daha çok yer verilmektedir. Bu öğretim programları da ortaokul ve lise kademeleridir. Günümüzde bireyler erken yaşlardan itibaren teknolojik cihazlarla, değişen ve gelişen araç gereçlerle tanışmaktadır. Bu nedenle ortaokul kademesinde verilemeye çalışılan medya, dijital okuryazarlık gibi okuryazarlık türlerinin aslında okuryazarlık türlerine gereken önemin verilmediğinin göstergesidir (Mete, 2020). Bu bağlamda yapılan çalışmalarla ortaya çıkan farklı okuryazarlık türlerine temel eğitimden başlanarak, eğitim öğretim süreçlerinde, bilgi ve görsel okuryazarlık türleri gibi doğrudan kazanımlarla yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşabiliriz.

BÖLÜM VI

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda WoS veri tabanında gerçekleştirilen bu çalışma Scopus, Google Scholar ve Microsoft Academic gibi uluslararası veri tabanında gerçekleştirilebilir. Türkiye de ise YÖK Ulusal Tez Merkezi veya köklü dergilerde temel eğitim alanında ‘bir okuryazarlık’ türünde gerçekleştirilebilir. Bu araştırmada temel eğitimde okuryazarlık konusu sadece makale türünde araştırılmıştır. Araştırmacılar diğer yayın türlerinde de araştırmalar yapabilir. Temel eğitimde okuryazarlık kavramı Türkiye’de yayınlanan makale ve tezler bağlamında incelenerek alandaki eğilim ortaya çıkarılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, D. (2016). *İlköğretim 2. kademe (ortaokul) öğrencilerinde bilgisayar okuryazarlığının matematik okuryazarlığına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.
- Adams, M. J. (1990). Beginning to read: Thinking and learning about print. *Cambridge, MA: MIT Press*.
- Akıllı, M. ve Genç, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı alt boyutlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 81-97
- Aksu, G., ve Güzeller, C. O. (2019). Analysis of scientific studies on item response theory by bibliometric analysis method. *International Journal of Progressive Education*, 15(2), 44-64. DOI: 10.29329/ijpe.2019.189.4
- Aktepe, V., ve Gündüz, M. (2021). Eğitimde duygusal okuryazarlık. E. Koçoğlu, (Ed.), Eğitimde okuryazarlık becerileri- III içinde (s. 75-90). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Altun, N. ve Bangir-Alpan, G. (2021). Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık. *JRES*, 8(2), 280-294.
- Anagün, S. Ş. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinde Yapılandırmacı Öğrenme Yoluyla Fen Okuryazarlığının Geliştirilmesi: Bir Eylem Araştırması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Atasoy, A. (2022). Yazma öğretimi araştırmalarının görünümüne ilişkin bibliyometrik bir inceleme. *Uluslararası Türkçe edebiyat kültür eğitim dergisi*, 11(3), 1150-1175.
- Ateş, M. ve Aşçı, A. U. (2021). *Okuryazarlık kavramı ve eğitimle ilişkili okuryazarlık türleri*. VII. TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi 1-3 Eylül 2021 – KKTC: Lefkoşa

- Ay. S. T. ve Yavuz, Y. Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6(2) 31- 63.
- Aybey, S. (2018). Türkiye’deki Din eğitimi çalışmaları bağlamında ‘Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Kongresi’ (2017) üzerine bibliyometrik analizler. *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (10), 415-430.
- Batur, Z. ve Özcan, H. Z. (2020). Eleştirel düşünme üzerine yazılan lisansüstü tezlerinin bibliyometrik analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9 (2), 834-854.
- Bawden, D. (2008). *Origins and concepts of digital literacy*. In C. Lankshear, M. Knobel (Eds.), *Digital literacies: Concepts, policies and practices* (pp.17- 32). New York: Peter Lang.
- Belet, Ş. D. (2011). Eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesinde hikâye anlatma yönteminin kullanımı: öğretim deneyi uygulaması. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 59, 67-96.
- Block, J. H., ve Fisch, C. (2020). Eight tips and questions for your bibliographic study in business and management research. *Management Review Quarterly*, 70(3), 307-312.
- Cazden, C., Cope, B., Fairclough, N., Gee, J., Kalantzis, M., Kress, G., ve Nakata, M. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. *Harvard Educational Review*, 66(1), 60-92.
- Cemiloğlu, M. (2001) *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*, Alfa Aktüel, İstanbul.
- Cin Şeker, Z. (2020). Ana Dili Eğitimi Dergisi’nde yayınlanan makalelerin anahtar kelimeleri üzerine betimsel bir analiz. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8 (3), 797-811. DOI: 10.16916/aded.718596
- Coşkun, Y. D., Cumaoglu, G. K., ve Seçkin, H. (2013). Bilgisayar öğretmen adaylarının bilişim alanıyla ilgili okuryazarlık kavramlarına yönelik görüşleri. *Internatioanal Journal Of Human Sciences*, 10(1), 1259-1272.

- Crowe, A. R. (2006). Technology, citizenship, and the social studies classroom: Education for democracy in a technological age. *International Journal of Social Education*, 21(1), 111-121.
- Daudi, S.S. ve Heimlich, J.E., (1997). Environmental literacy: What does it really mean?. *EETAP Resource Library*, <http://eelink.net/eetap/info23.pdf>
- Debes, J. L. (1968). Communication with visuals. *ETC: A Review of General Semantics*, 27-34.
- Delican, B. (2018). *Okuma yazmaya hazır bulunuşluğu belirleme aracının geliştirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Demir, E. ve Çelik, M. (2020). Fen bilimleri öğretim programları alanındaki bilimsel çalışmaların bibliyometrik profili. *Türkiye Kimya Derneği Dergisi Kısım C: Kimya Eğitimi*, 5 (2), 131-182.
- Demir, H., ve Selvi, S. (2018). *Sağlık alanında kaynak bağımlılığı yaklaşımı ile ilgili bilimsel yayınların bibliyometrik analizi*, 17. Uluslararası Katılımlı İşletmecilik Kongresi, 26-28 Nisan, (s. 1-14), İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- Dinçer, S. ve Şahinkaya, Y. (2011). A cross-cultural study of ICT competency, attitude and satisfaction of Turkish, Polish and Czech University students. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(4), 31-38.
- Dölek, S. ve Koç, A. (2022). Eğitsel oyunlar üzerine gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların bibliyometrik analizi. *Journal of Sustainable Education Studies*, 3 (3), 159-179.
- Göçer, A. (2018). Temel dil becerilerinin birbirleriyle ilişkisi ve bireyin anlam evreninin gelişimi ve gerçek yaşam becerileri açısından önemi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 40–50
- Gökçen, D., ve Arslan, M. (2019). Türkçe eğitimi araştırmalarına genel bir bakış: Bibliyometri çalışması. *Journal of Research in Turkic Languages*, 1(1), 39-56.
- Güneş, F. (1994). Okur-yazarlık kavramı ve düzeyleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27, 2. 499 – 507.

- Güneş, F. (2000). *Uygulamalı okuma yazma öğretimi*, Ocak Yayınları, Ankara.
- Gür Erdoğan, D. (2020). Research trends in studies on lifelong learning: a bibliometric analysis with visual mapping technique (2016-2020). *Sakarya University Journal of Education*, 10 (3), 643-666
- İnce, B. (2022). Analysis of international literature on bilingual and multilingual turkish children by bibliometric analysis technique. *Sakarya University Journal of Education*, 12 (1), 256-272. DOI: 10.19126/suje.1082446
- Kaptan F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Karagöz, B. ve Şeref, İ. (2020). Yazma becerisiyle ilgili makaleler üzerine bir inceleme: Web of Science Veri Tabanında Eğilimler. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8 (1), 67-86.
- Kargın, T, Güldenoğlu, B. ve Ergül, C. (2017). Anasınıfı Çocuklarının Erken Okuryazarlık Beceri Profili: Ankara Örnekleme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18 (01), 61-87.
- Katz, I. R. (2007). ETS Research finds college students fall short in demonstrating ICT literacy. *Collegeand Research Libreres News*, 68(1), 1-3. DOI: 10.5860/crln.68.1.7737
- Korkmaz, Ö. ve Mahiroğlu, A. (2009). Üniversiteyi yeni kazanmış öğrencilerin bilgisayar okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 983-1000.
- Köşker, H. (2020). Coğrafi işaret konusunda yazılmış lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (4), 775-787.
- Kurbanoğlu, S. ve Akkoyunlu, B. (2001). Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması üzerine bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 81-88. <https://doi.org/10.17860/efd.08241>
- Kurt, A. A. (2010). *Okuryazarlıkta dönüşümler*. H. F. Odabaşı, (Ed.), Bilgi ve iletişim teknolojileri ışığında dönüşümler içinde (s.81-118). Eskişehir: Nobel Yayınları.
- Le Thi Thu, H., Tran, T., Trinh Thi Phuong, T., Le Thi Tuyet, T., Le Huy, H., ve Vu Thi, T. (2021). Two decades of STEM education research in middle school: A

- bibliometrics analysis in Scopus database (2000–2020). *Education Sciences*, 11(7), 353.
- Li, K., Rollins, J. ve Yan, E. (2018). Web of science use in published research and review papers 1997-2017: a selective, dynamic, cross-domain, content-based analysis. *Scientometrics*, 115, 1-20. DOI: 10.1007/s11192-017-2622-5
- Marginson, S., (2022) What drives global science? The four competing narratives, *Studies in Higher Education*, 47:8, 1566-1584, DOI: 10.1080/03075079.2021.1942822
- Martí, M.M.C. (2006). *Teacher Training in ict-based learning settings: design and implementation of an on-line instructional model for english language teachers*. Doctoral Thesis. Univeritat Rovira I Virgili. Tarragona.
- Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 eğitim vizyonu belgesi. *Kesit Akademi Dergisi*, (22), 109-120. DOI: 10.29228/kesit.40368
- McBurney, M. K., ve Novak, P. L. (2002, September). What is bibliometrics and why should you care?. In *Proceedings. IEEE international professional communication conference* (pp. 108-114). IEEE
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Murray, J. (2008). Looking at ICT literacy standards through the Big6™ Lens. *Library Media Connection*, 26(7), 38-42.
- Nasırcı, H. (2022). *Sınıf öğretmenlerinin eğitim programı okuryazarlığı yeterliliklerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ok, G. (2022). Bibliometric evaluation based on Web of Science database: nature and environmental education. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 10 (3), 435-451. DOI: 10.17478/jegys.1141693

- Oliver, R., ve Towers, S. (2000, December). *Benchmarking ICT literacy in tertiary learning settings. In Learning to choose: Choosing to learn.* Proceedings of the 17th Annual ASCILITE Conference'ta sunuldu. Lismore, Avustralya.
- Özkaya, A. (2019). STEM eğitimi alanında yapılan yayınların bibliyometrik analizi. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 8 (2), 590-628.
- Öztürk, E., ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 113-134. DOI: 10.25095/mufad.396629
- PISA Ulusal Raporu, (2015). https://odsgm.meb.gov.tr/test/analizler/docs/PISA/PISA2015_Ulusal_Rapor.pdf. 22.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Potter, J. (2005). *Media Literacy, Third Edition*, CA: Sage Publications.
- Rao, P. S. (2019). The role of English as a global language. *Research Journal of English*, 4(1), 65-79.
- Saka, T. ve İnaltekin, T. (2021). Araştırma-sorgulamaya dayalı öğretime yönelik akademik çalışmaların bibliyometrik analizi (2000-2020). *OPUS International Journal of Society Researches*, 18 (40), 2408-24491
- Sabır, A. (2022). *İlkokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan okuryazarlık becerilerine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi.* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Seyran, F. ve Gürhan, N. (2021). Eğitim kurumlarında öğrenciler arasında yaygınlaşan şiddet: okul zorbalığı üzerine bibliyometrik bir araştırma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (3), 1690-1723.
- Sezer, N. (2019). *Medya Okuryazarlığı.* http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/medya_okuryazarligi_u137.pdf
- Spengler, S. (2004). *Educators' perceptions of a 21st century digital literacy framework.* Degree of doctor of Education. Walden University College of Education.

- Sur, E. (2022). Okuryazarlık Kavramı ve Türkiye’deki Okuryazarlık Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi, 4 (2), 445- 467. DOI: 10.38151/akef.2022.27
- Şeref, İ. ve Karagöz, B. (2019). Türkçe eğitimi akademik alanına ilişkin bir değerlendirme: web of science veri tabanına dayalı bibliyometrik inceleme. *Journal of Language Education and Research*, 5 (2), 213-231. DOI: 10.31464/jlere.578224
- PISA (2012). PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (oecd.org). 22.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- UNESCO, (2022). <https://uis.unesco.org/node/3079547> 22.09.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Warschauer, M. (2003). Dissectingthe “digitaldivide”: a case study in egypt. *The Information Society*, 19, 297-304.
- Whitehurst, G. J., ve Lonigan, C. (2001). *Emergent literacy: Development from prereaders to readers*. In S. Neuman ve D. Dickinson (Eds.), *Handbook Of Early Literacy Research* (pp. 11–30). New York: Guilford
- Vygotsky, L. S., ve Cole, M. (1978). *Mind in society: Development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Yeşiltaş, E. ve Akcan, C. (2022). Sosyal Bilgiler eğitiminde proje tabanlı öğrenme ile ilgili araştırmalara yönelik bibliyometrik bir analiz. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 39-49.
- Yeşiltaş, E. ve Evcı, N. (2021). Eğitimde bilgisayar okuryazarlığı çalışmalarının bibliyometrik bir analizi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3), 223-242
- Yeşiltaş, E. ve Şeker, G. (2021). Sosyal medya ile ilgili yapılan eğitim araştırmalarının bibliyometrik analizi. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken*, 13(2). DOI: 10.46291/ZfWT/130209
- Yeşiltaş, E. ve Yılmaz, A. (2021). Eğitimde medya okuryazarlığı ile ilgili araştırmalara yönelik bibliyometrik bir analiz. *OPUS International Journal of Society Researches, Eğitim Bilimleri Özel Sayısı*, 4903-4929.

- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yurdakul, M. ve Bozdoğan, A. E. (2022). Web of Science veri tabanına dayalı bibliyometrik değerlendirme: fen eğitimi üzerine yapılan makaleler. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), 72-92
- Yüksel-Gemalmaz, R. (2014). Görsel sanatlar eğitiminde görsel okuryazarlık ve temel tasarım öğretimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 95-120.
- Zeren, G. ve Arslan, R. (2009). Bir eğitim süreci olarak görsel okuryazarlık. *Türkiye Sosyal Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 43-52.